

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
51 (399)
Simbătă,
20 decembrie 1969
8 pagini — 1 leu

Sezonul de lectură

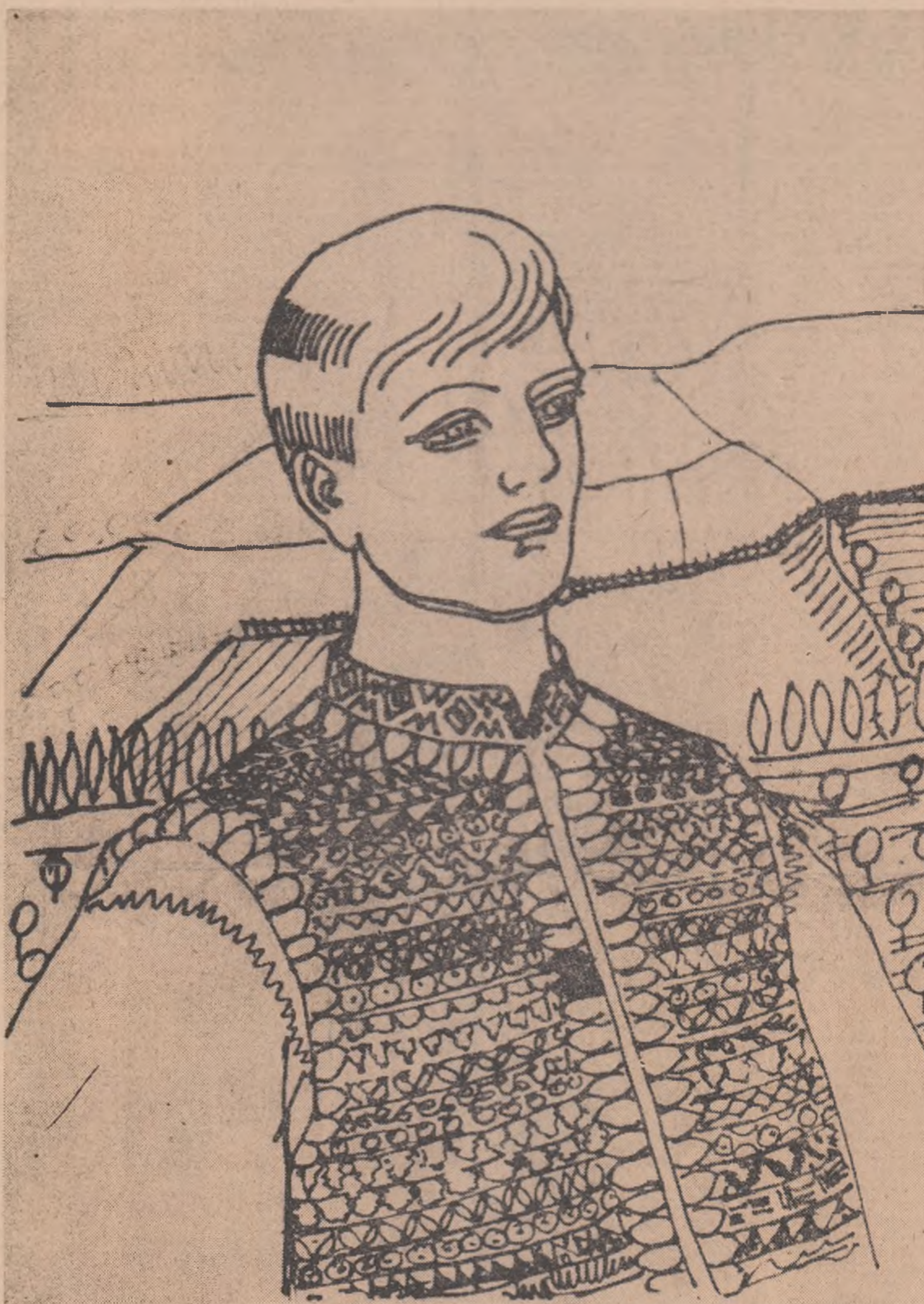
În editorialul nostru „Anul literar 1969”, ne întrebăm dacă, în decembrie, ne mai putem aștepta la apariția unor cărți literare de excepție. Notasem unele păreri subtile sceptice, nemărturisite public (să le divulgăm mai departe) care consideră anul literar 1969 drept o „pauză onorabilă”; poezia a dat cărți bune, dar evident izolate, ca și proza de altfel, semnificând nu momente, ci nivelul constant al autorilor respectivi. Apoi volume notabile de la o lună la alta. Debuturile, în general, în media îngăduitoare.

Un an „calm” (poetii au scris și proză, prozatorii poezie, criticii și proză și poezie; semn de „relaxare” al anului s-a încercat și proză de inspirație istorică mai de anvergură), un an generos în diversitate, util perspectivelor. „Pământ pentru flori” (cum ar spune scriitorul care a semnat, nu demult, în această pagină un articol intitulat astfel). Și care-și așteaptă zăpada firească, ar adăuga altcineva. Un an la sfârșitul căruia, cititorii se întorc la pasiunile știute lor, la cărțile autorilor care le sînt mereu aproape, pentru a se simți, poate, mai bine pregătiți în fața surprizelor literare ce vor veni, ce trebuie să vină. Și lectura cititorului obișnuit are sintezele ei, și dacă am admite părerile de mai sus, că anul literar 1969, bogat în titluri, e mai puțin dramatic în apariții care să-și dispute întâietatea, atunci parcă ar fi un an propice meditațiilor de sinteză nu numai pentru critici, dar și pentru cititori...

Iarna a fost și este considerată, gîndind la cititorul obișnuit, „sezonul lecturii”. Pe viscol, spunea cineva, gestul cel mai normal de curaj al omului civilizat e să caute o librărie. Acceptînd ideea „sezonului de lectură”, s-a ținut și se ține seama de cititori, s-a pregătit pentru această vreme cărțile pe care le-ar putea cere, și le-ar dori, pe care să le descopere ca „noutăți” editate special pentru „timpul lecturii” lui? Parcurgem cataloagele de apariții ale editurilor pe anul care s-a scurs. Semne distinctive puține în aceste planuri că timpul lecturii, „timpul de excepție” al cititorului obișnuit, cărțile constant căutate de el sau cele pe care le-ar putea include în „lecturile lui de sinteză” sînt luate în seamă. „Sintezele” preferințelor cititorilor sînt palid prevăzute, de la clasicii români și străini pînă la scriitorii mai recentii deveniți familiari publicului. Ne referim în primul rînd la acele ediții numite „curente”, nepretențioase, dar atrăgătoare, care sînt cultivate un nivel ascendent de gust categoriilor multiple de cititori. Dincolo de ceea ce îi poate oferi de-a lungul unui an librăria, fiecare cititor are un univers de cărți preferate, pe care și le-ar putea în „sezonul lecturii” nu numai reconstitui, dar și-l poate revedea și îmbogăți substanțial. Au oare copii, pentru acest timp al lecturii, liber de obligațiile de orar școlar, cărțile de povești și basme gata editate, cu diversitatea de lumi și de autori — Perrault, Grimm, Andersen, Ispirescu, Selma Lagerlöf, Nemcova, Creangă, Saint Exupéry?... Pe toți alături sau în mare număr alături, pe masa de librărie, nu în ediții „totale”, ci în ediții mici, practice, inteligent întocmite, ingenios pregătite și prezentate, cu nuanțe bine gîndite de la o vîrstă la alta a copilăriei? În cadrul de basm al iernii ar fi foarte frîg fără povești și basme, fără întîmplările vesele, fantastice, din atîtea și atîtea cărți, care rămîn adesea necunoscute copiilor, departe de ochii părinților, dacă nu sînt așezate sub priviri în momentele cînd privirile le caută cu deosebire. (Cineva a făcut nu demult observația că basmele bine editate se scot în „tomuri” ca pentru savanți, iar cele pentru uzu! copiilor au de prea multe ori semnul grabei, al improvizăției grafice, al întîmplării în ritmul de apariție, ritm care cere o subtilă sistemă). Dar tineretului, i se pregătesc îndeajuns și la timp cărțile dorite, stăpînesc editorii, dincolo de planul util de cabinet, reperele de gust, necesitățile imperioase de nivel ridicat al lecturilor tineretului? Să-i amintim și pe mături, tot am pornit de la ideea simplificatoare a vîrstelor... Ne-ar place la sfîrșit de an să revedem în librării cărțile lui Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Goga, Macedonschi, Neculce, Alexandrescu, în ediții special pregătite pentru momentele generoase de lectură. Momente în care sînt des căutați și foarte mulți scriitorii recentii, români și străini. „Sezonul lecturii” înseamnă și acel schimb de opinii dintre cititori, dintre librar și cititor. Cine n-a observat fața dezolată a unui cititor care află adesea că „noutățile literare”, în premieră sau reeditările, pe care și le dorește, nu are cum să le găsească acum la sfîrșitul anului, măcar într-o ediție uzuală de cea mai elementară condiție? Nu de puține ori „noutățile” sînt lansate masiv în lunile de „virf” de „plan editorial”, aprilie-iunie? Cu aprilie și iunie nu polemizează nimeni. Discuțăm cunoașterea cerințelor publicului cititor, satisfacerea lor și în momentele reale de virf ale interesului pentru carte și lectură...

„Sezonul lecturii” departe de a fi o „vizuină”, o retragere, e o ieșire spre lume. Anul literar considerat încheiat în decembrie, abia începe cum trebuie pentru cititori

„L”

C. DIPIȘE — „PORTRET”

Opinii

Sensul prozei

Intr-o discuție literară publică, petrecută cu destui ani înainte, într-o vreme cînd monologul sau soliloquiul erau, oricum, mai rare — și avînd ca obiect și subiect aceleași probleme ale prozei — un interlocutor și confrate spunea că, odată trecute marile înclătări sociale ale începutului de eră, cărora le-am fost martori și participanți și pe care, cum se spunea tot pe atunci, încercăm să le „ogîndim”, proza va înceta ipso facto să mai fie străbătută de ecoul acelor frămîntări deschise, de violența explozivă a acelor înfruntări vitale, care au angajat mulțimile și pe individ în totalitatea lui.

Odată liniștite valurile contradictorii în care se naștea o nouă lume, spunea acel scriitor, om cu duioase porniri, arta povestirii își va găsi în mod necesar cîmpul de manifestare în explorarea straturilor conștiinței, pornită pe drumul liniștirii. Mi-am adus atunci aminte și-mi aduc și acum (amintire în amintire ca teatrul în teatru) de o discuție din adolescență în care cineva, pe atunci trudit de ideile iar azi om cit se poate de treabă și folositor colectivității, afirma ritos că în socialism dialectica încetează să funcționeze, avînd în vedere că acea luptă a contrariilor, care a chinat istoria omenirii, silind-o să renască neîncetat, în mari dureri, nu mai poate avea loc într-o societate care se conduce după principiile armoniei.

Spre, probabil, deznădejdea acelei atît de limpezii concepții mic-burghize lucrurile nu s-au petrecut așa, istoria n-a încetat să fie o crîncenă bătaie a lumilor, iar tumultul ei continuă să umple conștiințele, să determine destinele individuale, să le împlinească sau să le mutileze.

E drept că proza română, în firescul ei proces de lărgire a ariilor de investigație, de prospectare a infinitului naturii omenesti, refuzînd concepțiile vulgarizate după care omul e numai proiecția simplificată a condiției sale sociale și nimic altceva, a îmbogățit literatura anilor aceștia cu câteva lucrări remarcabile în care marile mutații spirituale și materiale prin care trece poporul nostru și-au găsit semnificări inedite, originale, purtînd amprenta spiritului nervos, dinamic și responsabil al vremii.

Dar în același timp, mi se pare că n-ar fi loial din partea noastră, a celor care ne-am angajat nu odată și nu în împrejurări festive, cu toată ființa noastră în opera de slujire necondiționată a acestui popor, să nu recunoaștem că e prea puțin. Că pe lângă lucrări ca acelea amintite, asistăm la o proliferare de proză amorfă, în care „obsesii” minore, criptice sau nu, tind să se prezinte ca ultimă noutate în descifrarea contemporaneității. Cineva spunea odată că fiecare scriitor e prizonierul unei obsesii; să acceptăm termenul și să recunoaștem că nu pot totuși coexistea, pe aceeași scară de valori morale, obsesia propriei singurătăți și necomunicării cu obsesia dreptății sociale, de pildă.

Cred, e poate o deformare profesională, că în anumite epoci proza, cu multiplele și departe de-a fi epuizatele ei posibilități, este seismograful cel mai sensibil al unei culturi de-a răspunde marilor întrebări ale epocii, întrebări care nu plutesc precum mormintul lui Mahomed între cer și ape ci sînt scrise în fiecare destin omenesc, ca arborele în sămînță. Nimeni nu poate avea prezența puerilă de-a întocmi un inventar al acestor întrebări și cu atît mai puțin de-a formula răspunsuri definitive: istoria culturii a selectat întotdeauna acele opere în care „obsesia” unui scriitor s-a împlinit într-un punct al orbitei istorice cu aspirațiile majore ale epocii, patria lui în timp.

Trăim acum și aici, într-o țară al cărei popor își creează destinul conștient, cu mari eforturi, nu rareori cu privațiuni și sacrificii, dar știind încotro se îndreaptă și ce apără. Și cum această activitate nu se desfășoară într-un univers al abstracțiunii, mă îndoiesc că numai explorarea psihologiei abisale, sau realismul fantastic sau (iată-mă căzînd în greaua culgă de lăse-espriț novateur!) onirismul, pot cuprinde, sau cu un termen mai la modă semnifica, această experiență a milioaneilor de oameni.

„Dar... se aude glasul unui Asmodeu vindicativ și inconștient neo-dogmatic, n-au fost destule cărți cu mari șantiere, de pildă, cu eroi pictați maniheist în alb și negru, cu Binele învingînd apoteotic la urmă, cînd eroii cu conștiința datoriei împlinite priveau încrezători apariția zorilor viitorului?” Cred că e o foarte slabă suză și o neîndeminată apărare a unui anume tip de comoditate sau de lipsă de curaj real, ca și cum miile de romane siropoase cu clasicul trio ar putea anula vreedată acea carenă. Ca și cum miile de schițe sau povestiri cu „dumirirea lui moș Cutare”, ar putea anula valoarea unei cărți (sau a foarte multe, dacă ar fi) despre neîncăput de adîncul proces de mutație, cu dramele și cu împlinirile lui prin care a trecut și trece țărînimea. Ca și cum numai raționarea și tăierea în șaptesprezece a unei idei subțirile ar fi de ajuns să constituie substanța unei cărți „intellectuale” și nu efortul de-a căuta un sens zbatător inerente ale spiritului, aceluși puternic combustibil social care se numește nemulțumirea creatoare, opusă inerției și însingurării teoretizate.

E adevărat, o știm din proprie experiență mărturisită sau nu, că e mult mai greu. Că nu odată o elucubrație în care golul e pavoazat cu vorbe aflate într-o stranie împerechere contra naturii „trece” mai ușor pe baza nemuritoare, observații caragialești „E scris adînc”, decît o carte în care scriitorul vrea să fie și reușește să fie altceva decît un vorșificator pe rime date. E greu, de asemenea, de ce n-am fi sinceri pînă la capăt? — pentru că nu o dată stilul nostru de viață și cercul nostru de preocupări e foarte departe de stilul de viață și cercul de preocupări al celor despre care vrem să scriem. E greu, pentru că adeseori istoria ne rezervă surprize și nu totdeauna, sau poate foarte rar, drumul ei e liniar. Dar dincolo de toate aceste date de necolț ale profesiei pe care ne-am ales-o, rămîne principiul fecund al responsabilității noastre deschise și programate, față de ceea ce amara experiență a înaintașilor a revărsat în noi, față de istoria propriei noastre vieți aflată la ceasul incandescent și în primul rînd față de cei în spre care îndreptăm cuvîntul nostru.

Titus POPOVICI

Revista „Steaua”

— 20 de ani de la apariție —

Pentru oamenii scrisului este vie contribuția adusă de revista clujeană „Steaua” literaturii actuale, vieții literare, climatului de respect scriitoricesc, precum și cultivării valorilor clasice și universale.

Laboioasa existență a revistei a înscris serioase succese în sprijinirea scriitorilor tineri, a formării și consacării lor ca talente active și de certă perspectivă.

Cu prilejul aniversării a 20 de ani de la apariție, „Luceafărul” felicită din inimă pe vecii și pe actualii redactori ai publicației clujene, pe scriitorii care au sprijinit-o și o sprijină, urînd revistei să-și îndeplinească mai departe, cu succese sporite, importanta misiune de cultură și rolul ei activ în dezvoltarea continuă a literaturii noastre.

„Masa tăcerii“

Simpozion de metafore
la Brâncuși

Antologie, traducere și prefață de Ion Caraion (Ed. Meridiane)

TATIANA ILIȘ

„Detectiv de ocazie“

Nuvela. Debut editorial (E.P.L.)

GABRIEL IUGA

„Instrăinări“

Versuri (Ed. Tineretului)

DUMITRU RESAN

„Icoane pe sticlă și alte povestiri“

Debut editorial (E.P.L.)

CRONICA LITERARA dumitru m. ion „VINĂTORILE“

Desigur, nu trebuie să așteptăm de la Vinătorile lui Dumitru M. Ion o estetică particulară a artei cingetele și nici măcar un transfer al relațiilor zoologice în grădina antropologică. Deși titlurile tuturor poeziilor din carte încep cu acest cuvânt (vinătorile...), ele nu definesc un program, o ideologie a autorului, o viziune statică asupra lumii pe baza unor criterii ce se conțin în desfășurarea lor progresivă. Vinătoarea ca proces conflictual între termeni disjunctivi și care urmărește anularea acestui raport prin asimilarea unuia de către celălalt constituie, fără îndoială, una dintre marile teme ale literaturii. Ea poate fi relatătă prin datele ei primare, adică prin ceea ce ni se relevă în mod obișnuit ca vinătoare, și, de asemenea, poate fi interpretată în finalitatea ei simbolică, adică drumul activist al oricărei gnozeologice. În primul caz, avem în vedere un raport fundamental biologic, adică relația epozitiei, disjunctiei forțelor ce se urmăresc și se confruntă în mecanismul imediat al instinctului de conservare, de edificare deci a vieții vinătorului pe moartea vinatului său; așadar, cu alte cuvinte, putem spune că vinătoarea propriu zisă se manifestă ca prima treaptă a iubirii omului, și anume aceea a iubirii de sine prin posesiunea alterității într-un mediu natural.

Dar spuneam că sensul mai larg al vinătorii, ca demers spiritual al omului, este unul gnozeologic. În această perspectivă, individul în cadrul speciei se edifice nu în conflict cu alteritatea, ci prin cunoașterea de sine, printr-o autoperfecționare continuă a existenței sale spirituale. Având criteriul unui ideal moral, omul va parcurge un drum adesea plin de obstacole și dificultăți pe care trebuie să le înfringă, să le posede prin cunoaștere și astfel fiecare înfrângere a pornirilor sale haotice va însemna un triumf al unei ordini superioare. Vinătoarea, supunerea incoerenței și contingentului în slujba unei ordini necesare, cu puteri de legislație universală, nu înseamnă eșecul individului, ci victoria speciei prin ceea ce acesta are esențial și nepieritor. Am putea spune deci că omul se construiește pe sine în măsura în care el reușește să se înfringă pe sine, iar aceasta nu poate fi decât o altă formă a iubirii. Dar o iubire care, prin cunoașterea de sine și deci prin înfrângerea impulsurilor haotice, creează o ordine spirituală cu valoare generală, deci o iubire care depășește ceea ce rămâne accidental și individual. Ea urmărește un tel dincolo de ea, se manifestă ca dor de eternitate al omului și are valoarea unei ipoteze a absolutului. Miturile, basmele, etc. nu sînt, în acest sens, decât figurări simbolice ale binelui, justiției și adevărului care, „vinează“ răul și nedreptatea pentru însușirea unui ideal de perfecțiune umană.

Această vinătoare a spiritului care se autoperfecționează include, așadar, ideea de conflict, de mișcare a unor forțe în opoziție, care pot deveni personaje în proză și stări în poezie. Vinătorile lui Dumitru M. Ion se caracterizează, în primul rînd, prin oscilarea între aceste două posibilități, adică prin uti-

lizarea, în cadrul discursului poetic, a unor personaje și acțiuni, fără îndoială doar într-o ipostază fulgurantă, de variație melodică pe o temă dată. Ceea ce atrage aici, în cartea lui Dumitru M. Ion, nu este, așa cum spuneam de la început, dogmatica sa ireductibilă, programul soteriologic de aszet pornit să-și extirpe răul și patimile inoportune, ci o anumită prospețime și umbră de copil în mișcarea unei naturi binevoitoare, deci nu lipsită de autoritate, ca și amnezia sale involuntară de a trage, din fiecare poem, o învățătură morală.

Dumitru M. Ion și-a intitulat cartea Vinătorile nu obligat chiar de substanța formă a poeziei, de natura lor adevărată, ci poate dintr-o necoerțență estetică inocentă. Nu este mai puțin adevărat că vocabula bre o anumită frecvență care, statistic, în raport cu celelalte, o avantajează net, dar ea nu se reliefează într-o onestă subiectivitate, nu devine o dominantă a demersului artistic al autorului. Vinătoarea nu ne apare aici, cu necesitate, nici ca proces biologic în sine, nici ca proces de purificare morală a speciei, ca instrument și practică de înfrângere a răului.

Dacă nu este nici una, nici alta, o putem bănui într-o a treia alternativă: aceea a confesiunii, a dezvăuirii fără opțiuni arbitrare a eului care, prin însuși faptul existenței sale, determină alegerea și integrarea adecvată în necesar sau în contingent.

Vinătorile lui Dumitru M. Ion, prin tonul lor confesiv, aproape elegiac, deci departe atât de violență și ferocitate citi și de liniștea austera a ascetului, stabilesc un raport de conexiune între lucruri și regnuri, ceea ce urmărește orice demers liric. Acest raport capătă un ton particular în cartea lui Dumitru M. Ion prin simțul naturii, prin încălzirea iubirii în acest peisaj pe jumătate domestic și pe jumătate sălbatic, prin judecata de bun simț care stăpânește întreaga metamorfoză a lumii. Forțele și elementele care se confruntă aici nu se dezlănțuie în intransigență, ci doar se asimilează reciproc, iar iubirea și edificarea de sine umbliă sub cerul melancoliei elegiace. Un poem mai acuzat de vinătoare ar putea fi acesta, cu un refren dulce-amar ce ne-l amintește pe Kipling: „Seară era și-n cîmpie / Zeii veneau la han — / Zeii aveau

capul de aur, / Căra din pivniți vinul și după osteneală / Ne așezam în jurul ei citind ziarul; / Tirziu cîntam s-audă Dumnezeu. / „Poporul nostru miine va vîna“ / Și ne trezeam cu noaptea-n cap, / Zeii fugeau; / Niciunul nu-și mai amintea / De Noul Testament care zăcea pe masă — / Ei nu vedeau decât un cap de aur înaintea, / Hăițașul unic, poadoabă a hăițașilor în cîmp. // Cîinii flămînzi mînceau în fugă cățelandri / Care se opreau să-și tragă duhul, / Hăițașii vechi în urmă rămîneau pe bulgări, / Suflau prea greu, scuipau pe brazdă / Și viermii mari se așezau pe viermii mici, / Li înfruntau, săreau la ei să-i sîrtece / Și se rîneau în parte; / Cel învins / Murea-nghițit de-nfometatul lui amant — / Învingătorul s-așeza pe un hăițaș, îl sugruma / Și-atuncea triștii viermii cîntau: „Poporul nostru miine va vîna“ / Dar zeii îi călcău-n picioare / Și nu vedeau decât un cap de aur înaintea / Și fuga mea și chinul. / Înariptat vinatul, / Mîinea oricare ochi de zeu. / Cînd se-ascundeai crăpam auzul și țîpîtul de corn / Și doar așa vedeam cum zeii trec și rid. / O, vinătoare-mpărătească, plină de dihanii, / Mă ducei unde-i pămîntul care nu se termină — / Scaune de aur ca și scaune de lemn și piatră / Și-i cîmpul un război prea muced să rămiți; / Zeii bătrîni, nervoși, se-asează, joacă poker / Aici unde e liber doar vinatul și grîul ca să crească — / Trișorii de-o clipă mîncă pămîntul celorlalți trișorii, / E un infern de zel ce nu se înțelege / Și cîntă-mbolnăviți de-atîta vinătoare: / „Poporul nostru miine va vîna“ / Dar ei sînt firimituri / Și zeii-i calcă în picioare / Și-n față e femeia și creștetul de aur... // Eu încă fug; Hăițașul născut într-o femeie poate încă / Să plimbe zeii la vinat, să umple cîmpul / De turme nesătute care vor să crape, / Și vinătorii-și pun pămînt în pușcă, / Trag și mort vinatul se-apeacă doar o clipă / Și nu mai știe că viața lui a tirnă / De Noul Testament. / Dar tragic: / Cîinii mari se-ngrășă de vînat — / Urit le mai miroase pasărea și iepurele; / Sar și se sîrtece, / Război e-n halca lor de viață. / Un cîntec pe colină rămînea: „Poporul nostru miine va vîna“ / Ci zeii calcă-n singele și-n viața cîinilor — / Plînge cornul meu / Și-n față e femeia și capul ei de aur. / „Acesta clipă vouă v-o arăt — / Sînt printre zeii care fug; / Prăpăd de vinătoare-n urma mea; / Fie ca voi să mă găsiți a doua oară / Acuma cînd e toamnă lungă, / Că iarna în cîmpie zăpada te mîncă.“ (Vinătorile de toamnă, p. 40).

Dumitru M. Ion își realizează scopul purificator în acele versuri rostite cu simplitate și înflorare, acolo unde sinceritatea confesiunii, a dezvăuirii de sine se organizează fluent, cu o melodie a sentimentului nesofisticat de rădăcini conceptuale. Simțul său moral pentru natură, cultul părinților și al locurilor natale-ca și tandrețea de copil în iubire, sînt date care pot asigura o experiență spirituală și, prin aceasta, o exigență autentică.

Desene de C. DIPȘE

Dan LAURENȚIU

EFTIMIE MURGU

Scrieri

Stîngeră, pentru prima dată într-un volum, a scrierilor studii, articole, discursuri, scrisori / lui Eftimie Murgu constituie, fără îndoială, un eveniment editorial și le revine inițiatorilor acestei cărți meritul de a fi adus în atenția contemporaneității figura unui scriitor însemnat și a unui neobosit bărbat politic. Sub îngrijirea atentă a lui I. D. Suciu, ediția de față cuprinde, pe lângă textele propriu-zise, o pertinentă introducere, un tabel cronologic, o bibliografie și un indice de nume care, alături de notele și comentariile prefațatorului, oferă un important mijloc de referință cititorului mai puțin avizat.

Latitudinea, ideile iluministe ori pasoptiste nemăpînd în fi ideii noi, lucrările lui Eftimie Murgu, fără a pierde nimic din valoarea lor documentară (istorică, filozofică, culturală etc.) interesează azi mai ales prin spiritul în care sînt scrise precum și prin personalitatea pe care o definesc.

Ca mai toți condeierii ardeleni, Murgu pune un mare accent pe finuta morală a scrisurii sau vechind cu strictețe la respectarea adevărului. În numele acestui principiu și-a desfășurat el polemicele — a cele sobre și rafinate polemici — cu argumentație strînsă și nimicitoare, cum n-a mai scris, poate, la noi decât Maiorescu. Așadar, dacă ar fi să definim pe scurt opera lui Ef-

timie Murgu, principalele ei „răsături“ ar fi două: 1) respectul pentru adevăr; 2) spiritul polemic. Afirmatia se poate justifica (mai puțin pe oricare text din actualul volum dar, desigur, cel mai bine pe Combaterea disertației lui Sava Tokoly. Tîparită pe cînd avea numai 25 de ani dar gîndită mult mai devreme, Combaterea... este, cu siguranță, cea mai valoroasă lucrare a lui Eftimie Murgu impresionînd prin erudiție, principialitate și virtuozitatea polemică. Cit privește polemica propriu-zisă, să urmărim cîteva dispute. Cînd S. T.

Coriolanus, care a amenințat imperiul roman cu pierirea, și a produs panică între romani după cucerirea unei mari părți a acestuia;... Apoi, să privim istoria Franței... cite exemple nu putem cita aici din războaiele purtate de francezi, cînd... partide opuse se înfruntau făcînd să curgă aici sînge frăcesc. Întreb, dacă și aici, vremea sau alta din părți nu a fost franceză? "

Transcrierea cuvîntului „românească“ în forma „rumunesc“ este comentată, și ea, în fraze usturătoare: „...disertantul, probabil dintr-o inspirație supranaturală, a mai falsificat

soanelor și nu vocalelor, acestea din urmă putînd fi schimbate și înlocuite după plac“. Referitor la afirmația lui S.T. privind numele de caravlaș Murgu precizează: „însă desigur numele de caravlaș folosit de sîrbi în sensul de „slav“, nu poate fi vorba decît în vis, căci actualmente toți sîrbi lu-cizi înțeleg sub aceasta exclusiv pe români, chiar dacă din punct de vedere al religiei ar fi confucianisti“.

Combaterea... se încheie astfel: „Și acesta este ceea ce am reușit să scriu în afara tîburilor mele. actualmente împotrivă visătorului S.T.“.

lelor (ieri; Tereza; astăzi; Pascu; astăzi; ancheta; astăzi; frînarul; ieri; Nuța etc.) rămîn tot atîtea forme hibride, cită vreme autorul nu reușește să le dea substanță. Și, trebuie spus, autorul nu reușește.

Subiectul cărții își are punctul de plecare într-o culpabilitate: Pascu Talpă se face vinovat de moartea a două femei — Tereza și Nuța. Tereza, după ce se căsătorește cu Pascu, se sinucide. Nuța, respinsă (de același Pascu) pe considerente politice, eșuează într-o căsătorie oarecare, de fapt, tot un fel de moarte. Se deschide și o anchetă (în urma sinuciderii Terezei), care, însă, îl scoate din cauză pe Pascu. E evident că autorul încearcă aici să ilustreze „un caz de conștiință“: nevinovăția aparentă. Vina lui Pascu Talpă nu poate fi dovedită; ca atare, ea nu există. „De fapt, nimeni nu m-a întrebă nimic“, spune el. Pe măsură, însă, ce rememorează destinele celor două femei, Pascu are, tot mai clar, revelația culpabilității sale și nevoia de a fi întrebă atînge paroxismul.

Cu un asemenea subiect se poate face o carte, dar, din păcate, ceea ce ne oferă autorul nu e altă o carte, ci scheletul unei posibile cărți. Personaje cu insuficientă identitate literară sau uitate pe parcurs, capitole parazitare, episoade confuze, fragmentarea forțată a acțiunii, — într-un cuvînt, inaderență la subiect — iată ce reproșăm acestui autor, nu lipsit de experiență literară.

LECTOR

breviar

afirmă despre o limbă că s-ar fi răspîndit „prin lenevia și ignoranța oamenilor care o vorbesc“, Murgu exclamă: „O nemeiauzit dascăl al lumii, care reușește să realizeze prin lenevie și ignoranță, ceea ce mulți nu au fost în stare prin străduință și înțelepciune“, făcîndu-l atent pe S.T. că „trage concluzii generale din lenevia unuia sau a altuia. Cînd S. T. susține că valahii puteau fi de origine romană de vreme ce se luptau deseori cu romanii, Murgu întrebă cu candoare: „Ce ar spune S.T. despre C.M.

și silaba a treia a cuvîntului proaspăt fabricat „rumunesc“, prin aceea că a înlocuit pe lingă primele două vocale (respectiv pe o și a în u) — și pe i cu y. Dacă am reuși să cunoaștem cauza, am dori poate prea mult, și nu este un caz prea rar cînd disertantul își permite destule fără cauză. Totuși, dacă îndemnăm sa sa nu este suficientă, spre a se exprima destul de isteț în această chestiune, nu are decît să spună că cuvîntul „rumunesc“ este arăb, știut fiind că în arăbă se acordă atenție numai con-

MIRCEA RADU IACOBAN

O mască în plus

Sub semnul unei propoziții din O'Neill („Trecutul înseamnă viitor“) — mult prea covîșitoare pentru o naratiune atât de jiravă — este pusă cartea lui Mircea Radu Iacoban, O mască în plus. Desfășurarea pe mai multe planuri, alternarea modalităților stilistice, introducerea unui jurnal și a unor măști, fixarea acțiunii în funcție de timpul interior al personajelor, titlatura capito-

HEINRICH HEINE

„Opere alese“ (Vol. 1)

Traducere de Al. Philippide, Lazăr Iliescu, Emanuel Cerbu (E.L.U.)

LUCIAN BUREȘIU

„Desprinderea de peisaj“

A doua carte de versuri a autorului (Ed. Tineretului)

ION LAZĂ

„Ningea în ochii ei albaștri“

Cunoscut din publicații mai ales ca poet, tînarul autor debutează editorial cu un volum de proză: schițe și povestiri (Ed. pentru Literatură)

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRĂRILE DACĂ TILOGRAFIAE.

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SA ANUNTE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

TUDOR GEORGE
**GOLFUL
 MIGRENELOR**

Ce straniu vis
 cind ma trezesc amorf
 Ca Histria-n dejectii sugrumata —
 Nedumerit —
 in sufocant golf
 Unde primeam corabii
 altdata !..

Cum voi uita
 de anii pacatosi,
 Coșmarele infernului plutoniu,
 Cind om trair
 — cu Jeronimus Bosch —
 Tentațiile Sfintului Antoniu ?

La fel de fals,
 de neînchipuit,
 Jur imprejurul minții mele-astroale
 O ceață grea de zboruri
 am simțit

Și-un nimb
 — covârșitor —
 de asanale..

Un simbol de lumină
 imi parea

Că port ascuns
 — p-atunci —
 ca-ntr-o corabie

A cărei carne ca de califea
 imi sta
 cum stă pe ochi o pleoapă-nchisă !

Dar
 cercăniind fermecătorul miez
 Și fructu-aceia,
 ca la o festiță —
 Iși roteau într-un tumult obaz
 Funeste molii
 strania idilă..

Implătoșat
 in dansul lor incins —

Umbră
 de-acele vilvari făcătoarese —
 In plazma cea
 — parcă mai convins ! —
 Tot amurgeam,
 sedus
 acelor plase

Trăiam
 — p-atunci —
 un scare introvert —
 De-a surda-n ochiul meu
 zburându-mi teapă —
 In timp ce mă horeau
 c-un viscol cert

Pletorici nori
 ca-n jetul unei sepi !

Acelor nupții
 — densului asalt
 Scornit în prealma mea
 pe-nchisă sferă —
 Le rătăcisem sensul meu înalt
 Și mă-nglotam
 răpus de-acea himeid !

Beteala lor
 prin ochi simteam o-a sorb

Sedus
 acelor straniu farandale

Ca iazul obiait
 cu ochiul orb

Sub efemere-n dans
 și luciale..

Sub vălu-ntrăitului pînă
 Și-acelei furii
 carbe de năntire

Mi se părea că-s ruginat și gol
 Ca — fără pleoapă —
 sincera privire !

Treptat — treptat
 răpit dintr-acei joc,
 — Prea dens blocat
 intenselor constrangeri ! —

M-am năzărit
 din cerul lor de foc

Intr-alt cosmar
 cu manștri și cu inșeri

Văzui
 p-atunci
 iscate mutre-n jur

Cu trampe-nas
 cu rituri-anebuză

Or chipuri de etebi
 in hăsc buzur

Cu ochiul vit
 străpînd arcate buză..

Cu umeri rotunși fermecător
 Și-aripi plantate-n carne lor
 — drept iușeri —
 Cu busturi și carnatii
 de ivor

Ciuntite
 macerate de distrugerii..

Foiau prin jur
 rechini-lestrigani

Irodiada lor
 c-un soi de spangă

Insulșind
 din goană-acei cozoni,

Spăimind
 a heruvimilor falangă..

Părea
 un abator de porcelan

Un iad lucios
 privit de la distanță

Pe care
 îl stucea dintr-un acheon —
 C-un ochi smintit —
 un Bachus de faianță !

Toți ingerii
 ce mă roteau,
 p-atunci,
 Purtau stigmat, hibe..
 Mi-amintesc că

Hirsuți satiri
 și comestibili prunci

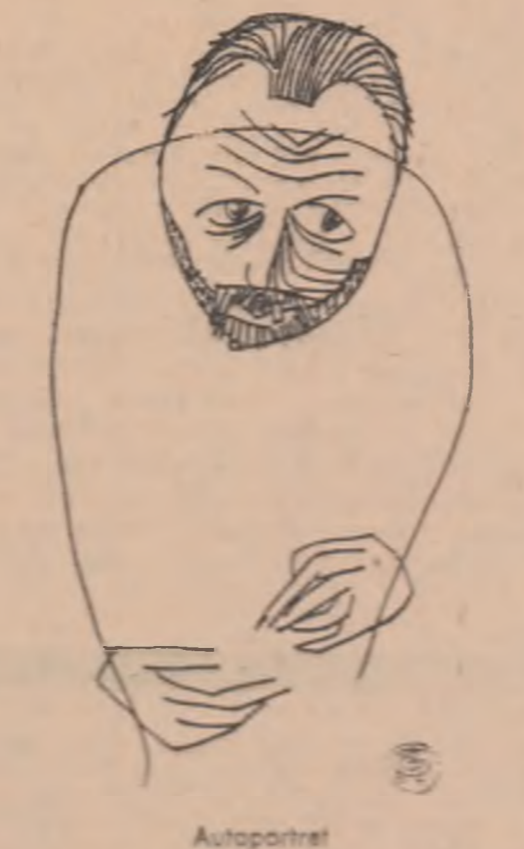
Se-nvîrtețeau
 in căpiata frescă !..

Iscu picioare unii-n loc de miini
 Ori miini plantate-n sold
 — ci nu picioare ! —
 Purtau cuțite-n burta lor
 ca-n piini ! —

Și-n piepturi
 viermulei calcătoare !..

In loc de inimi
 candelii fumegăse

Amirosind puicioasa lor fetidă
 Pe care
 o-nghițea cite-un bau-bau :
 Un fel de arhișee-arahnidă !

Autopărtret

In loc de trunchiuri
 unduiau din stînc
 Trunchii coarșuri
 cu cozi prelungi,
 Oși gîlari sur
 cu cioc de cocostic
 Or egere
 umilate-n loc de deste..

Dar parcă-mi amintesc un episod
 Cîm fel de-avîndă
 ca un dar de amint
 Or o colivă de la vîrșul arăd
 la care
 miini de cerșetori
 semipletă..

Un prunc suav
 cu pleoapa de lălea
 Al cărui chip nu lasa avea
 — ci gheard ! —
 Zăbindu-si pieptu-si scoase
 inima

Ca pe-un horobuz
 învîndu-șian atară !

Îți smulse-n pi
 întăritul vrej

Cu-acele stori, placente, vase-artere
 Cîm singele
 îl buluciu vîrtej
 Prin tip desambogiat cu putere..

Hemoptizii de-un rasu-nfierbîntat
 De rumeni mapi
 de purpurii garoafe —
 Ca-n vîlul Magdalenei

Nimbindu-i vîlul țepii lui serafe..

Dar pelicanul
 — nădărit din nos ! —
 Asupra celei inimi gata zmlite
 Se năpusti
 crăpîndu-i fructul gras
 Din care-ou năpădit seminte-ouăle..

Crăpat în două
 fructul de mîrgan
 Părea un peste rosu
 ce se zbate

Or inima de foc, în filigran
 A unei rodii,
 sau unei tomate..

Ș-atunci,
 ca ars de-a arșid,
 cu spor,
 Muscă din pulsu său — lui însuși pradă —
 Să-mi azviri, ca unui cerșetor,
 Sperlatul miez
 — al dăliei —
 drept nodă

De-această vraje mă lăscam prins —
 Descăsat din inima lagună —
 Ca un arici

coroana mi-am destins
 Cu mintea despăcată-n semilună..

Clipeam cumva-ntr-un astronomic gest
 Care despăcat-n cer un ochi ermetic
 Pe unde scurge-ntr-unul grand celest
 Descoperind invaziei
 un petic !

Prin breca cea
 astrele-n puhoi

Se toropiră-n inima-i căldură,
 Ca într-un stup
 cu-nfăcăratul roi

Prin ochiul meu
 se scuseră-n fisură..

Prin pînă se buluceau comeți
 Și galaxii
 prin creier năpădîră,
 Căndarii astrali
 — de înălțime beff —
 Stîrneau penet
 de flăcări și porfiră..

Un flux de bezne-or un cuplor a fost ?

Dar nu mai știu
 nici flăcări
 și nici besne !

Un cer, o mare-n golf,
 învazia ? !
 Nu-mi amintesc !..
 Nu-i lesne !..

..Ce straniu vis,
 cind mă trezesc amorf,
 Ca Histria-n dejectii sugrumată,
 Secătuț
 emeticului golf
 Unde primeam marea,
 altdata !..

Deplin ispita sfintului Anton —
 Plodind teratologice seminții ! —
 Flambînd, ca-n soare,
 orice neuron

E-un cil,
 e-o rază..

Trec nimb
 ca stinții..

ancheta

de
DAN REBREANU

Următoarea fotografie i-o fac în colțul întunecos al magaziei în momentul în care iese de după cele două butoaie și rezemat de unul din ele pozează fără să vrea, cu lipsa de zîmbet a unei scînduri; fulgerul bliului încercat cu emanatii de drojdie îl ametește, îi dă senzația că se află la dentist, pironit sub oglinda concavă și pîndit de apropierea neplăcută a burghiuului. „Cu un titlu adecvat ar merge la primul salon republican”. Îl aude pe unul din ei. Ar putea fi în altă parte, pe o bancă, rontînd semințe, spărgîndu-le între dinți și urmînd traiectoria coșurilor azvîrlite spre aceeași țintă, cu preocuparea celui ce experimentează un nou tip de proiectil; dar privirea i-a devenit catifelată, de moliuina pețelii de piersică; urmărește piciorarele unei fete care se apropie și trece și totul amortește în acea trecere așa că nu bagă de seamă că unul din vecinii lui se ridică și se înclină puțin, ca și cum ar vrea să-i îndepărteze o scamă de pe umăr. Trezînd ca face un scurt gest cochet, fără îndoială la adresa lui, vecinii sînt persoane neinteresante, suferind oricum de letargia vîrstei — și gestul ei e suficient ca să planeze mai departe în praștia acelor întîmplări liniștitoare care sînt prerișul aleii, spătarul băncii de-un verde lustruit și rariii trecători (mai mult copii și bătrîni și cite-o fată lîncedă). Nici cînd al doilea vecin se ridică la rîndu-i nu observă nimic: ea continuă să treacă și mișcățile ei destul de grăbite n-o îndepărtează prea iute, din contră, o retin în același spațiu ca și cum ochii lui i-ar rădmăni efortul! Dar al doilea vecin se ridică, un bărbat care fusese consumat cu înecăneală de ziarul său larg deschis; acum își împătură ziarul cu gesturile celui ce-a mai rămas între file; și celălalt e tot acolo, poate că așteptînd pe cineva care întîrzie și l-au încadrat negăsim alt loc desî bănci sînt cite.. Simte că rămăsește strîmb și deodată se uită după fată; e la capătul aleii, coteste neretînit, și-au pierdut ochii lui forța de sugesție? Ziarul foșnește strecurîndu-se într-un buzunar și ceea ce-l urmărește cu desăvîrșire este că nu poate descifra nici un cuvînt, cu toate că se agită de-ace foale împătuzită, așternută cu semne și-un colț de fotografie, nu recunoaștează nimic în afara ziarului vîrît cu neglijență în buzunar și atunci primul, cel din dreapta lui..

Alcineva spunea citeva cuvinte, probabil blondul sau satenul și ei începuseră să ridă, rideau și cei rămași afară, poate și ceilalți, cei de pe stradă. Intovărășii în grupuri mici, nu unele vîntoarelor zvonuri și confirmări de martor ocular, sau peste tot, unde străzile se întretaie ori se plimbă cite doi și trei discutînd nu prea animat despre fotbal sau muzică ușoară sau chiar despre ultima traversare scîntîră a Atlanticului, de ce mai se contaminează unii pe alții de nevoia de a discuta oricum și mult despre orice. „Nu te-ai mișcat de acolo pînă la închidere?” întrebă blondul sau satenul și răspunde că nu, a stat tot timpul așternut desî simțea amorțala urtînd în el asemenea unei gazeoase. „Te-ai gîndit că era suficient să aduci citeva niste lăzi sau alte ambalaje și te observa numaidecî?” se interesa altul și-i răspunde că nu se gîndise, cine are timp să se gîndească la toate devine filozof sau poet.

— Ai spus citiva ce-ai de gînd ?

— Nimic. Despre asta nu se discută. Oricînd, celălalt se poate dovedi mai slab, sau nu e atent și poate să scape un cuvînt primejdios. Trebuie să stii, să-ți placă să taci.

— Nu-ai simțit totuși nevoia unor destăinuri ?

— Numai în chestiuni mărunte, fără importanță.

mai bun de făcut decît să ridă prostește. Ar putea trece printre ei ocolindu-le grupurile și chiar salutîndu-i sau răspunzînd la saluturi, și chiar înțelegere ei s-ar prefăce că nu-l vîd, preferabil ar fi să nici nu-l observe nimeni, atunci s-ar îndepărta cu o grabă sporită, totuși controlată, pînă la primul sau al doilea colț. „Și nu te-ai plictisit?” întrebă altul, un bărbat scund aflat în imediata apropiere a blondului, i se păru că repetase întrebarea, nemulțumit, așa că răspunde că nu-și prea aduce aminte deși nu e exclus, ba chiar e aproape sigur că s-a plictisit, dacă știa cit are de gînd să stea acolo unchiul său, adică gestionarul, își aducea și ceva să se distreze de unul singur, bunăoară un țîntar sau altceva, un joc de îndeminare cum văzuse.. cea ce-i făcu pe toți să ridă și pe unii din cei rămași afară să-și bage capul prin ușa larg deschisă. Politicos, cu o voce plăcută, recitînd parcă o axiomă de multe ori repetată explică apoi că ambele butoaie erau goale de multă vreme și nimeni nu mai știa de cînd și de ce stau acolo, ele făceau parte din fiziologia locului, apoi se interesă dacă mai au multe întrebări să-i pună. „Azi e inflație de întrebări, chestionarele și anchetele se tin scalf”, dar el nu-l mai ascultau, îl întorseseră spatele fiindcă blondul sau satenul acela le spunea ceva.

— Cum ai ajuns la asta ?

— Nu.. nu știu. Am un prieten care mereu ridea de mine că nu sînt în stare să-l conving pe unchiul să-mi dea o sumă mai mare.

— El țî-a dat idee.. ?

— Nu, atîta cap am și eu.

— Bun cap, nimic de zis ! Cînd țî-ai făcut planul ?

— Chiar în ziua aceea. Mă rugase să-i ajut la recepție, fiindcă mătușă-mea era bolnavă sau avea dînsa chef să sîdă acasă.

— Și credea că n-o să bănuieșcă pe urmă nimic ?

— Nu-l cunoașteți, e foarte încrezător !

Putea să se fi ridicat, avusese gîndul acesta în momentul cînd fata defila prin dreptul lui și știa că-i place cum arată, cîl puțin cum îi arină piciorarele. Le scotise imediat desăvîrșite și sînt rare fetele care să aibă piciorare foarte frumoase la asemenea vîrstă. Cît despre ea, despre înfățișarea ei nu-și amintea nimic, probabil că nici nu fusese atent la înfățișarea ei, cu toate că s-ar fi ridicat bucuros s-o urmărească puțin, chiar să-i vorbească și ea ar fi priceput intenția lui numaidecî. Își amintea că de vîin fusese numai acea amăgitoare și primejdiușă stare de inerție, de nepăsare paralizantă ca un stupefiant. Simțea mirosul masculin al sacoului nou, descheat, care i se arcuia pe bust cu o siguranță molesitoare și se gîndea că niste pantofi de antilopă maro ar merge tocmai bine, într-o mină ținea cornetul cu semințe și celalalt o întinșese posesiv peste spătarul băncii pînă cînd atinșese din nebagare de seamă umărul sau ceafa unuia din vecinii săi, nici nu observase cînd apăruseră fiindcă inițial banca fusese neocupată sau zăzuse o bătrînă pe ea..

Sînt atît de aproape incit se adăpostesc într-un singur exemplar cu un cap blond sau întinț

— Mîe de ce-mi spui tot ?

— De ce credeți că vă spun tot ?

Îl vedea notînd într-una, arătîndu-și unii altora cite o hirtie și cel cu aparatul de fotografiat schimbă filmul. Ceilalți, cei de pe stradă probabil că mai înaintaseră cîțiva pași și acum stau la alt colț confundat în controverse insolubile așteptînd, neîndrăznind să se îndepărteze deși locul de plimbare nu e acolo, poate că trec din ce în ce mai des pe lingă mașinile staționate bineînțeles ceva mai departe, una pe dreapta, alta pe stînga șoselei, să pară că vin din direcții deosebite, că n-au nimic comun, și pe cînd se plimbă răbdători sau nerăbdători, în orice caz, traversînd cu intensitate fiecare clișă, unul din ei povestește sau trebuie să povestească despre profesora de geografie, posesoarea aceluia coc de frîșcă neagră, cum declarase ea într-un moment de plictiseală că expediția norvegianului fusese o simplă farsă publicitară, că era oricum cu neputință de realizat în chiar acele condiții. „Ai văzut vreedată valurile de zec metri și mai bine ale Pacificului?” ar fi exclamat ea. „Îți închipui că o biată plută construită primitiv, după modelul unor populații dispărute, lipsită de.. vreau să spun fără motor și pinze.. („Ba cu pinze” ar fi înfruntat-o sau ar fi trebuit s-o înfrunte el, nepărăsînd-o din ochi), bine, cu pinze, dar fără stabilitate, ce pot azi pinzele ? — Își închipui că o asemenea ambarcație ar fi în stare să înfrunte valurile Pacificului?” „Le-a și înfruntat, doar autorul nu..”, „Ce-mi descîntă acolo, s-ar fi aprins ea. Dar sarea, dar curenții, dar pustietatea? Imposibil, ar fi continuat, ascultă-mă ! Ai văzut vreedată o furtună în Pacific?” „Care norvegian?” poate să întrebe unul mai puțin atent. „Știam că e danez”. „Ba norvegian, danezul e altul, unul cu niște insule, parcă..” Și le mai spune cum voise să cumpere cartea norvegianului apărută într-o frumoasă ediție legată și cum, intimidat de observatiile profesorei care ședea peior clădit peste picior expunîndu-și pulpele și coapselă pe o pînă deșgolită în cea mai mare parte din cauza fustei foarte scurte, cum intimidat deci de aceste observații se grăbise să înapoieze cartea cu un sentiment de panică și remușcare; la care el nu găsesse ceva

și mai multe membre anexate unor pete de culoare și nu-l bagă-n seamă pe cel care intră, pe cel care tocmai intră traversînd fără grabă zona ceoșă a coridorului, își încheagă sau își delege omele netransparente, tot mai vizibile, acum pe deplin conturate în acel abur supracondensat și trece printre ei aproape atîngîndu-i (ei nici nu se feresc în vreau fel, cum nu fac loc mirosului perfid al butoaielor), așa că noul venit trece nesalutat decît de ochii lui ! Ar putea fi unul de-al lor, rămas pînă acum afară sau abia sosit cu o comunicare, ceva important și oficial în legătură cu.., dar nu se oprește în dreptul lor, îl traversează ca pe-un pic de copaci, alene, și e altfel îmbrăcat decît ei, cu pantalonii de sa-lopetă și-o flanelă decolorată, iar pe umăr ține un colac de sîrmă portocalie și-n mînă o găleată plină cu var. „Dacă vrei să te uzezi încă o dată îndărătul butoaielor, unde zici că ai stat”, aude vocea blondului. „Exact cum îți amintesti că ai stat. Ai pretrecut acolo vreo șase ceasuri, nu ?” „Ce să-mi amintesc ?” „Așează-te îndărătul butoaielor !” Marginea lor circulară ridică între el și ceilalți o cortină de așteptare. Ei susoteau și printre silabe șuierate ori învîluite în vocale mol recepționa primele ciocănituri, posibil pocnetele doagelor prea strînse, venind totuși din podele sau perete, aveau o anumită cadență așa că încercă să le înțeleagă sensul. Mesaj din exterior ? Iulian ? Dacă Iulian.. Să fie dincolo de zid, afară, pipăind peretii, temelia.. a adus ceva să-și riscie, să facă o borbă, desigur că pe undeva a detectat cărămizile cu mortarul slab, săpă, încearcă.. Dacă l-ar ajuta împingînd puțin peretele.. „Ce faci ?” întrebă blondul și se ridică, tresare, gîndurile-i curs spre călcie. „Ce faci acolo ?” Pe perete fixat de lumina unei lanterne bărbatul intrat cu puțin timp în urmă întoarce doar pe jumătate capul, nestîngîrit, de fapt încalecă o scară de zugrav pe care trompa lîmfaică a lanternei se grăbeste s-o lîngă de sus pînă la țîp și invers și bărbatul e auriz zîcînd : „Reparații !”, „Ce fel de reparații ?” „Simple”. „Acum ?” stătuie blondul și toți îl urmăresc pe necunoscut cum se deplasează cu scara lute de-a lungul peretelui pe cînd își trimite umbra să exploreze de-a latul. Unul din

ei se apropie de scară cu intenția de a spune ceva în șoaptă, vrea să comunice probabil un ordin, dar scara se deplasează lateral ocolind cu îndeminare niște lăzi foarte înalte și cînd următorul izbutește s-o ajungă, aproape să-i apuce una din trepte, scara e văzută ocolindu-l cu viclenie și revenind prin spațiul probabil foarte îngust dintre lăzi și perete. Alcineva încearcă s-o întîmpine și apoi altul, scara descrie un semicerc și trece printre obstacolele ridicate de el în mare grabă și încearcările lor de a o imobiliza sînt paradoxal, zadarnice, pentru că scara trece dintr-un singur pas chiar peste capetele lor sau se furizează din cerul lor cu pîrușe și balansări amăgitoare și toată această scenă este luminată doar de raza sufocată, gi-fîindă, a lanternei, fiindcă în ușa toți ceilalți s-au îngredădit cu exclamatii și comentarii, obținînd o complet. „Destul, spune blondul (care nu se cîntise), ai putea să-ți dai seama și singur că ne deranjezi !”. Celălți revin, dar un timp umbrele lor mai sînt zărite fugîndu-se pe pereti, apărînd și înghesuindu-se unele într-altele în această goană inegală și atît de fascinantă. „Am primit dispoziții”, explică necunoscutul, aproape bucuros și trupul lui nici nu se mai zărește, aîit de sus a urcat. „De la cine, dispoziții ?”, se uită blondul spre gestionarul retras lîngă ușă, ghemuit ca într-un hamac, cerîndu-i desigur să intervină. „De la cine dispoziții, că eu n-am fost informat ?”, îl aude pe unchiul său, călătorînd încă prin țînturii nedescoperite. „Dispozițiile sînt: dispoziții, indiferent de cine provin și le îndeplinesc chiar cu mai multă plăcere decît s-ar putea crede !”. „N-ai vrea, totuși, să.. încercă blondul cu oarecare bunăvoință. Avem puțin de lucru”. „Mi-am închipuit, îl asigură bărbatul și coboară citeva trepte. Crezuseră în început că repetă un fel de piesă cu conspiratori”. Mai țîrziu aude exclamația necunoscutului : „Bine, scara o las !” și apoi : „Ce faci ?”, era glasul blondului, „ce faci ?”, spunea blondul și sări în piciorare, gîndînd : scara ! N-o zări unde fusese, poate că noul venit o trăsese într-un loc unde nu-i ajungeau privirile. De altfel, vizibilitatea era destul de redusă, exceptînd zona centrală, unde pătrundea puțin lumina din coridor, altfel tavanul părea dat cu baif concentrat, peretii se curbau pierzîndu-și conturul, iar obiectele mai îndepărtate se reduceau la citeva muchii și pete neșigure. Nu aprinșese nimeni lumina și încercă să-și amintească dacă exista bec. „Unde ai mers de-acolo ?”, întrebă glasul cunoscut. Primi taurul alb, fără muget, care-l purtă cu sine fecundîndu-i ochii și memoria și fu silit să bijbie ca să poată ieși dintre butoaie, fiindcă pierduse direcția.

— I-ai cerut ceva bani ?

— Cu o zi în urmă.

— Ți-a dat ?

— Cîncisprezece lei.

— De ce n-ai cerut de la tatăl tău ?

— Trebuia să mă milogesc cite o zi întregă și mi punea să-i dau socoteală de fiecare lui cheltui. Și nici nu mi-e dat.

— Totuși, îi porți numele.

— A spus să nu-mi calc prin casă pînă nu aduc diploma, că mătură privata cu mine.

Putea să nu se fi așezat pe bancă, să intre în cofetărie și să-l aștepte pe Iulian cum se înleșeseră, dar Iulian întîrzie, probabil că fusese reținut de șeful lui, și ideea că trebuie să aștepte nu se știe cît, poate ceasuri întregi, i-ar fi plictisit fără îndoială altdata. Era un miros îmbătător de cetină abia zvîntată așa că traversa strada neatent la semnalele luminoase și la intrarea parcului cumpără un cornet de semințe de la o bătrînă care nici nu se osteni măcar să-l imbie sau să l le întîndă. Hoinării de-a lungul cîtorva alei afundîndu-și cu plăcerile țîlpile în pietrișul jilav în căutarea celei mai potrivite bănci. Putea să se fi așezat pe alta sau nicăieri, să nici nu intre în parcul aproape pustiu atunci, curețierat doar de prospețimea lui. „Te numești Valeriu Mardare ?”, îl întrebă cel din dreapta și ridicînd puțin ochii îl văzu cu mina sprînjîlîită de umărul său, cu un gest atît de discret și delicat incit nici nu l-o simțea acolo. „Scuipă coate din gură și luă altă sămîntă. Poate e vorba de altul, pe mine nu mă cheamă așa”. Se silea să supravegheze cornetul, să nu-i tremure. Cel cu ziarul apropiase un obraz bine bărbierit, deși nu prea fină. „Nici pe mine nu mă cheamă cu mi-ar plăcea uneori, dar n-am încotro. Adevăratul nume e o pecete greu de șters, îți intră în singe dacă țî se potrivește”. „Hei, ridică glasul, nu însă într-atîta incit să-i audă și alți eventuali trecători, drept cine mă luai ? Lăsați-mă să-mi văd de..”. „Să nu-ți pierzi semintele”, îl sfătua cel din dreapta, cu blîndețe. „Știi doar că trebuie să ne urmezi”. „Pot să dovedesc oricînd..”, mai încercă să protesteze, să înfrunte, și primii pași se lăsa purtat, apoi ei nu-l mai țînura de brate, mergeau doar încadrîndu-l ca două cunoștințe destul de grăbite să nu întîrzie la o întîlnire foarte importantă și, pe cînd ieșeau astfel din parc, o văzu din nou pe fata care-i trecuse pe dinainte, era cu un băiat înalt, cu păr cîrlionțat, și fata se răsuci puțin spre el zîmbîndu-i, era neîndolnică că-l țînea minte cu toate că el îl fixase numai piciorarele, mai atrăgătoare acum ca oricînd.

— De unde știai că vei găsi bani ? Nu-i preda la închidere ?

— Ba da, însă fusese zi de țîrg și știam că după-amiaza vin încă mulți cumpărători. Iar după recepție n-ar mai fi avut vreme..

— Și zici că n-ai calculat totul din timp !

Atîngerea venea dinspre spate și șolduri, mai curînd o mingiere timidă, îl împrumuta senzația că se reazămă de pernele înalte ale unui pat țărănesc, deși era vorba de altceva, poate de cutii goale, posibile cutii goale de carton, ambalaje pentru margarina sau conserve (se gîndi numaidecî la conserve de peste, își închipuia etichetele lor cu nave plutînd într-un ocean dezîntîit, de-un albastru atîțat), cutii clădite în grabă ori cu neglijență și care din cauza aceasta nici nu stăteau bine unele peste altele, suferînd o pronunțată înclinare spre el și spre cele două butoaie și poate că această înclinare a lor stupa culoarul de ieșire dintre butoaie. Nu le observase cînd se instalase acolo, nu existaseră mai înainte, neîndolnic că fusese aduse între timp sau cineva le împingea spre el dintr-un colț nevăzut al magaziei, dar cine să fi făcut operația aceasta cu atîta înțeleală sau să comiță asemenea acțiune în prezența lor și mai ales, de ce așa multe cutii goale ? Vru să iasă dintre ele fiindcă îl apăsu de-a binelea spinarea, îl cuprinseseră într-o îmbrățișare năvingă, totuși insistență, greu de suportat, îmbrățișarea gretoasă a unui bărbat lipsit de virilitate, vru să iasă dintre ele cu un singur salt, dar se împiedică, firește, nu distingea nimic pe jos, păstra încă pe rețînă zona calcinată unde pășuse cu o lăcomie dureroasă botul aceluia animal înghetat, mereu în același loc, mereu ! În dreapta lui, cutiile începură să luncce și să se surpe, cădeau atît de ușor, atît de grațios incit era de mirare că nu se desprînd și nu plutesc liber în spațiul înconjurător, oricît ar fi fost el de strîmtoară ! Era însă de necrezut de cit zgomot se însoțea luncerea și căderea acelor obiecte fragile, un urui puternic, convulsiv, cu o tuse astmatică. „Figura asta n-ai făcut-o atunci, deșteptai tot cartierul”, comentă careva ironic și lărași izbucnînd în hohote ametețate de ris și aproape că-i veni și lui să zîmbească, numai să nu-și croadă umilit ! „Dacă te mișcă și atunci ca un elefant printre vase de

(Continuare în pag. 5)

dincolo

Mergeam pe marginea șoselei, prin iarba înaltă, venită din sanzi. Riuul este înaintea, la cîteva zeci de metri. Îi auzim bolboroseala îndulcită de malurile pietruite. Nu mai traversăm podul de lemn și o cățăm în dreapta pe o potecă lată de o palmă. Înainte merge procurorul. Își potrivește mereu cureaua ceasului ridicind mințile pînă în dreptul nasului și tușește cu gura închisă. După el, șeful postului, inginerul șef și eu.

— **Avem încă un kilometru de mers.**
— **Îți prindem exact cînd a terminat. Repede!**
— **Nu, casa este în poiana de lângă rezervație. De fapt a fost o magazie de semințe; el a cumpărat-o prin '38 și a transformat-o.**
— **Un apartament în Constanța, vara? rise procurorul, înaintînd piezis și privindu-ne.**
— **Dacă o cunoșteam la timp... Astea sînt vorbe inutile acasă este deasă și înaltă. Pe alocuri dintre frunzele uscate ies ciuperci cu pâlnia roșie ca singele arterial și flori necunoscut.**

Din față vine un tîran cu o bicicletă veche, legată cu sfori. Este gras și are ochii măci înfundati în grăsimi. De chinărit îl atrîna un lanț de alamă, iar de cadrul bicicletei două saculeți. Îi cumpărăm o sticlă de vin. Acționez.

Ne trîntim în iarba și punem sticla la mijloc, așteptînd să bea procurorul, primul ca șef al grupului. Dar el privește pămîntul și iarba, cu mințile albe spîrîndu-și capul mare.

Prin iarba strecoră chinuit un cărbăbuș de mal. A ajuns aproape de sticlă și îi dă tircoale, răsturnîndu-se pe o parte sau pe spate la fiecare mișcare. Plutonierul îl prinde cu două degete de burta neagră, iar cu unghia îi desface carapacea chitinoasă sub care se ascund aripile. Prins cu un ac de plătosa sa cărbăbușul începe să se învîrte cu un bîzîit ușor în jurul său. Sînt mulți cărbăbuși. Ingerul face o morișcă cu patru. Procurorul începe să ride holbîndu-și ochii bulbucați, lacrimosi. Ingerul ride bîndu-se repede cu palma pe genunchi și dinu-se pe spate parcă vînd să-și piardă echilibrul. Plutonierul și-a aruncat chipul și se ține cu mințile de burta. Fruncea îngustă e acoperită de pîr.

— **Scuip vinul acru și îmi înfig unghia în ficat de unde simt cum urcă un ris rău și fără sfîrșit.**

cinci

— **Omul mare stătea în fund cu bărbila între genunchi și deținea ceva cu un bețșor pe nisip. Mormăia rar un cîntec. Din cînd în cînd tăcea și se oprea cu bețșorul în aer privind omul mic din fața sa. Acesta avea sandale cu bot de rață iar frunța îi era umbră de un cozoroc din masă plastică, colorat.**

— **Ce desenați nene?**
— **Bărbatul s-a oprit brusca. Fața și-a contractat într-un zîmbet larg, multumit. Treptat trăsăturile s-au relaxat prin efortul de concentrare a gîndirii și a vorbit:**

— **Păi nu vezi ce desenez?**

— **Nu știu, a răspuns băiatul intimidat.**

— **Stai să vezi. Dar asta e o taină a noastră. Jură că n-ai să spui nimănui. Tăcu cîteva minute privind desenul de pe nisip și copilul care își potrivea barețele sandalelor, întîrziind răspunsul.**

— **Jur... dacă vrei dumeavaoastră.**

— **Așa trebuie. Uite, tot ce vezi aici este împărăția lui Verde-Împărat. La miez-noapte este marea, la miez-zii sînt munții înalți unde sălășluiesc duhurile pădurii. Așa este palatul împăratului. Privește ce multe sunt oștile îmbrăcați în zale strălucitoare de argint, curtenii înfășurați în haine scumpe țesute în fir de aur! În iatac stau împăratul, împărăteasa și fata lor Ileana-Cosînzeana. Verde-Împărat a dat veste peste mări și nouă țări că își va mărita fata cu acel vișaz care va trece prin toate încercările la care îl va supune el.**

— **S-au adunat o mulțime de fii de împărați, prinți și cavaleri, hotărîți să-și încerce norocul, puterea și curajul.**

— **Dar dintre toți Ileana Cosînzeana îi iubeste pe Făt-Frumos. Lui îi ține pumnii și pentru el îi bate inimioara ei curată de fecioară neștiutoare.**

— **Bagă de seamă, acum am să fac niște grăji și toate acestea le vom vedea aievea. Ba, ce spun! Noi înșine, amîndoi, călăre pe doi armășari albi, înesmințati în mătăsuri și catifele vom fi la nuntă lui Făt-Frumos cu Ileana-Cosînzeana, pentru că, și omul mare se aplecă la urechea copilului, eu știu că Făt-Frumos va ieși învingător! Bărbatul se ridică în picioare și înălță mințile spre cer. Începu să se învîrtească din ce în ce mai repede și să șoptească vorbe de neînțelese.**

— **Împărăția lui Verde-Împărat aprău din ceață.**

— **La holar așteptau doi armășari albi ca neaua, cu eozamele fluturînd în vînt.**

— **O mulțime de arcași și lăncieri alcătuiau o falnică escortă.**

— **Dar omul mic plecase. Poate că totuși îl strigaseră părinții, căci soarele apusese și autobuzele veneau la strand tot mai rar.**

— **Mă, tu știi cît costă o maimuță sau cît costă o jăvră d-asta?**

— **Păi cît să coste dacă n-o cumpără și n-o vinde nimeni. Nu dă nimeni mai mult de un pachet de țigări pe ea.**

— **Nu, nu-i așa. Au și ele ceva... acolo. Da? tu știi cît costă o maimuță? Am ris tare, răgușit și cald.**

— **Nu ride că-ți spun.**

— **Am ris și mai tare. e beat moșu'. Cînd am terminat, am tăcut amîndoi. Moșu' nu-mi spunea decît „mă” și numai mie, ceilalți n-au nime, deși au venit și s-au cuit-**

italian. Eu eram la menajerie, aveam în primire maimuțele și papagalii, numai eu aveam grijă de ele. Odată la Triest cînd descărcam vagoanele cu minunile noastre mi-am rupt o mină, m-au trimis la spital. Era un spital murdar acolo, un spital de boficia cu toate bolile pămîntului. orbi și oficioși, am văzut picioare tăiate de tren, paralitici, arși. Toate bolile lumii, toată pedeapsa lui Dumnezeu. Un marinar franțuz avea patul lângă al meu, se juca cu o maimuță de care rideam, ne mai treceau durerile. Îi zicea Beti, alteori Santa, cum

el, și m-a condus la ușă. După ce ne-am dat mina, cu toți cu care se putea, mi-a pus-o pe Santa pe umăr, i-a dat o bomboană și a început să tușească. L-am dus pe terasă și l-am lăsat acolo pe un scaun de împletitură cu fața în prosopul lui. Santa se juca cu părul meu, așa l-am văzut ultima dată pe franțuz, cu fața în prosopul lui, mi-a întins mîna fără să se întoarcă la mine, și mi-a făcut semn să plec. Santa n-a simțit nimic. De la poartă m-am uitat în urmă, franțuzul ne făcea semn de drum bun cu mîna în care era prosopul său păcătos. Am oprit un taxi și am plecat în port, unde ai noștri erau gata de plecare. Cînd m-au văzut, s-a făcut mare caz ziceau că am succes și la maimuțe. În port, Santa a început să plîngă, nu mai știam ce să mă fac cu ea. A simțit că pleacă, că nu mai e glumă, că nu mai e joacă, că nu mai e franțuzul. Abia am tînut-o, aveam încă mîna în ghips. După cîteva luni l-am mai uitat pe stăpîn, nu se mai delizia de mine, toată ziua era pe umărul meu. O hrăneam ce era mai bun, se cam certa cu papagalii, citeodată se bătea cu celelalte maimuțe, și cînd era de rău fugea la mine! Era cea mai frumoasă și cea mai deșteaptă. Mai tîrziu s-a cumîntit, stătea mereu posomorîtă, lipită de mine, și-i luceau ochii, uite că la jăvră ta. Într-o zi mi-a zis șeful s-o dau pentru un număr senzațional la trapez, n-am vrut s-o dau, știam că Santa e și răsfățată și iricoasă, iar în ultima vreme se schimbase de tot. M-am gîndit că boala de plămîni a franțuzului o fi trecut și la Santa. I-am zis șefului că asta e maimuța mea, să la din menajerie pe ori care alta dacă-i trebuie. Șefu' stia ce stia, o văzuse pe Santa sînt de ușor întelege tot. La trapez erau frații Torino, din Chișinău știa m-au înțeles. Șefu' m-a amenințat că mă concediază dacă nu-l ascult. A doua zi frații au făcut puțină repetiție, nu prea aveau timp, peste o zi e o zi e spectacol. Stăteam după perdea la pîndă, mă teneam pentru Santa, nu era deprinsă cu sala, cu lumina, iar o lăcam în sala de vizitare, în plus antrenamentul a obosit-o rău. Ultima zi de-abia a mincat. Pe la jumătatea exercițiului sala a început să ridă, Santa îl imita exact pe Torino cel mare, și atunci s-a întîmplat necazul. Santa s-a speriat de lume și a scăpat bara, s-a lovit în cădere de altă bară care era în balans și zăpăcită n-a mai amortizat căzătura. Dacă ar fi fost sănătoasă, nu s-ar fi întîmplat asta, am văzut-o jos nemîșcată. Șefu' nu m-a lăsat să ies pe arenă, nici ălalți. Cînd am văzut singe, n-am putut sta, nu mă lăssau pe arenă. Am luat o piesă de la bara fixă dintr-un colț, ce mi-a căzut în mină și i-am troznit, nu știam ce mai fac. Șefu' era de vină, că i-am spus doar că-i bolnavă, e-o omoară. Și l-am troznit, maiică, ce l-am mai troznit, pînă l-am văzut lat, zdrobit acolo după perdea față de toți. Am intrat în arenă, Santa gemea pe rumeguș, parcă era pe catifea roșie, am luat-o așa, plină de singe, în brate și nimeni n-a mai vorbit, lumea tăcea, așa liniște n-am mai auzit de cînd sînt, numai Santa gemea, singură Santa în liniștea aia, gemea rar, ca un om, mă, ca un om, ca mine, mă, parcă gemeam eu, mă... Mă, tu știi cum gemea? I-am simțit singele în palmă, pe față, am simțit-o caldă, tremurînd, lipită de mine, am simțit și că nu mai scapă. Dracu' știe ce-am pățit, am văzut negru și acum, dracu' m-a pus să-ți povestesc...

Plouă încă. Virfurile munților nu se văd. Moșu' a ieșit de sub șopron, în ploaie, zgribulit, cu minile-n buzunare, cu ochii pe lacul din mijlocul curții care fierbe în ploaie. Țigara îl arde încă. Fumul e albstrui. Apoi fumul se rupe și se urcă singur în sus spre munți, după vînt, și-l pierd.

A stat mult cu fața udată, cu țigara stînsă în colțul gurii. N-a mai vorbit. După ce-a tăcut, s-a trîntit în fin lingă mine și lingă jăvră roșcată, caldă, de sub leagănul nebulunii.

Plouă încă. Virfurile munților nu se văd. Moșu' a ieșit de sub șopron, în ploaie, zgribulit, cu minile-n buzunare, cu ochii pe lacul din mijlocul curții care fierbe în ploaie. Țigara îl arde încă. Fumul e albstrui. Apoi fumul se rupe și se urcă singur în sus spre munți, după vînt, și-l pierd.

A stat mult cu fața udată, cu țigara stînsă în colțul gurii. N-a mai vorbit. După ce-a tăcut, s-a trîntit în fin lingă mine și lingă jăvră roșcată, caldă, de sub leagănul nebulunii.

Plouă încă. Virfurile munților nu se văd. Moșu' a ieșit de sub șopron, în ploaie, zgribulit, cu minile-n buzunare, cu ochii pe lacul din mijlocul curții care fierbe în ploaie. Țigara îl arde încă. Fumul e albstrui. Apoi fumul se rupe și se urcă singur în sus spre munți, după vînt, și-l pierd.

A stat mult cu fața udată, cu țigara stînsă în colțul gurii. N-a mai vorbit. După ce-a tăcut, s-a trîntit în fin lingă mine și lingă jăvră roșcată, caldă, de sub leagănul nebulunii.

Plouă încă. Virfurile munților nu se văd. Moșu' a ieșit de sub șopron, în ploaie, zgribulit, cu minile-n buzunare, cu ochii pe lacul din mijlocul curții care fierbe în ploaie. Țigara îl arde încă. Fumul e albstrui. Apoi fumul se rupe și se urcă singur în sus spre munți, după vînt, și-l pierd.

A stat mult cu fața udată, cu țigara stînsă în colțul gurii. N-a mai vorbit. După ce-a tăcut, s-a trîntit în fin lingă mine și lingă jăvră roșcată, caldă, de sub leagănul nebulunii.

Plouă încă. Virfurile munților nu se văd. Moșu' a ieșit de sub șopron, în ploaie, zgribulit, cu minile-n buzunare, cu ochii pe lacul din mijlocul curții care fierbe în ploaie. Țigara îl arde încă. Fumul e albstrui. Apoi fumul se rupe și se urcă singur în sus spre munți, după vînt, și-l pierd.

A stat mult cu fața udată, cu țigara stînsă în colțul gurii. N-a mai vorbit. După ce-a tăcut, s-a trîntit în fin lingă mine și lingă jăvră roșcată, caldă, de sub leagănul nebulunii.

Plouă încă. Virfurile munților nu se văd. Moșu' a ieșit de sub șopron, în ploaie, zgribulit, cu minile-n buzunare, cu ochii pe lacul din mijlocul curții care fierbe în ploaie. Țigara îl arde încă. Fumul e albstrui. Apoi fumul se rupe și se urcă singur în sus spre munți, după vînt, și-l pierd.

A stat mult cu fața udată, cu țigara stînsă în colțul gurii. N-a mai vorbit. După ce-a tăcut, s-a trîntit în fin lingă mine și lingă jăvră roșcată, caldă, de sub leagănul nebulunii.

VLAD MARTAN

cît costă o maimuță

Desene de ȘTEFANIȚA SABINA

bărit în fin cu sticlele și cu septicul lor, cu hainele și cu gîturile ude. Ceilalți sînt „ălalți”.

— **Am ris, așa, nu te supăra.**

— **Am să-și spun eu cît costă o maimuță. Iar rizi, crezi că nu știu cît costă?**

— **Îți spun numai ție, că-ți place jăvră, te înțelegi cu ea și poate ai să înțelegi și ce-ți spun, să nu rizi, să nu rizi. Tu, ce crezi, c-am fost totdeauna așa, aveam pantofi de lac, aveam butoni cu pietre verzi, dom'le. Lucram la un circ particular. Șeful era un constănțean, zicea că-i**

fi venea. Franțuzul vorbea toată ziua, cînd nu tușea sau nu scuipa singe în prosopul lui cît un steag. Zicea că nu mai are mult, nu-l prea înțelegem, i-am spus odată că lucrez la o menajerie și mă tot lăuda pe la franțuzii și italienii lui că-s mare dresor de lei. Cite ceva am mai învățat și eu. Cînd am plecat s-a ridicat să mă conducă, am înțeles că vrea să-mi zică ceva frumos de rămas bun sau de drum bun, dar n-a zis nimic, a luat-o pe Santa pe umăr, mi-am adus aminte, Santa-Elisabeta îi zicea, ca și vasul pe care a fost

— **Da, mai de mult. Un prieten mi-a arătat timbrele lui, era filatelist și avea clasoare și picurii cu cîteva mii de timbre, și pe cînd ei se duseseră în altă încăpere, i-am luat cîteva zeci de timbre, poate mai bine de-o sută, și le-am înghesuit la nimerirea în buzunare, deși nu mă interesau măricele, mai tîrziu le-am și aruncat pe toate. Nu cred că a observat, vă spun că avea foarte multe.**

— **Și altceva?**

— **Un stîlou și niște ochelari de soare de la un străin... cred că era străin.**

— **Nu te-a prins sau nu te-a bănuț nimeni?**

— **Nu.**

— **Asta țî-a dat curaj?**

— **Mi-a fost rusine la început, dar ochelarii erau foarte frumoși, cu ogîndă, erau niște ochelari străini.**

— **O așteptase vreun șfert de oră lipit de ușă să-i audă pașii, dar nu auzea nimic, cineva vorbea gros și mult dincolo, iritat, cerînd mereu ceva ce nu se găsea și pe urmă ușa fu împinsă ușor dar cu hotărîre și Livia se strecură în magazie. Trăseră ușa după ei și se pomeniseră într-o beznă aproape desăvîrșită, el însă voia s-o vadă, întinericul i-o instrăina, așa încît crăpă ușa doar cît era necesar. „Tata vrea să mă mărit cu Petrică, a fost și așară pe la noi”, șoptise ea în loc de introducere. „Și tu?” o întrebă sufocat. „Tu de ce-l primești?” „O să mă caute, gemu ea, îi-am spus că aici nu se poate”. „Tu de ce-l primești, de ce vorbești cu el?” „Nu-l vedea decît conturul, ochii i se toposeră în întineric și nu știu încotro să alerge după ei și pe obrazul și nara ei stingă lumina săpase reflexe de mărimea unor virfuri de săgeți. „Ți-am spus ceva”, începu și se întrerupse, o sărută jignit de lipsa ei de rezistență. „Să faci rost de bani și să fii acolo pînă mine dimineață, auzi?” „Nu știu cum.”**

— **O sărutate iar cu o furie crescîndă, fără s-o mîngie, fără să-i poată opri suspinele, șoptindu-i între timp: „Dacă nu vii să țîi că... și vrei... dar eu tot n-o să mă...”. I se înmușca trupul, fu silit s-o îmbrățișeze mai strîns ca s-o susțină**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

(Urmare din pag. 4)

bucătărie, poate venea și paza mai repede”, continuă cel ce vorbise înainte și cineva de afară preciză: „Zicea că ar fi auzit ceva și s-ar fi apropiat pînă...”.

„Vorbe, i-o rețeză același, vorbe din acestea auzim mereu, după ce se întimplă ceva”. Se întorse către el: „Ar fi indicat să spu adevărul și să ne arăți numai ce-ai făcut atunci”. „Asta și fac!” se infierbîntă, umilit și jignit. „Nu cred. Fata declară că ar fi măturat magazia în seara aceea, înainte de a pleca. Te-ar fi văzut dacă stătea acolo”. „Fata, întrebă inuț, care fată?” „Vrei să-ți facem cunoștință?” Pe sub capacele deplasate de la locul lor, butoalele respirau un aer încins și iute, de animale în călduri. „Dacă acolo am stat...” se apăra, legănat de fluxul ascendent.

— **Ți s-a întimplat și altădată?**

— **Da, mai de mult. Un prieten mi-a arătat timbrele lui, era filatelist și avea clasoare și picurii cu cîteva mii de timbre, și pe cînd ei se duseseră în altă încăpere, i-am luat cîteva zeci de timbre, poate mai bine de-o sută, și le-am înghesuit la nimerirea în buzunare, deși nu mă interesau măricele, mai tîrziu le-am și aruncat pe toate. Nu cred că a observat, vă spun că avea foarte multe.**

— **Și altceva?**

— **Un stîlou și niște ochelari de soare de la un străin... cred că era străin.**

— **Nu te-a prins sau nu te-a bănuț nimeni?**

— **Nu.**

— **Asta țî-a dat curaj?**

— **Mi-a fost rusine la început, dar ochelarii erau foarte frumoși, cu ogîndă, erau niște ochelari străini.**

— **O așteptase vreun șfert de oră lipit de ușă să-i audă pașii, dar nu auzea nimic, cineva vorbea gros și mult dincolo, iritat, cerînd mereu ceva ce nu se găsea și pe urmă ușa fu împinsă ușor dar cu hotărîre și Livia se strecură în magazie. Trăseră ușa după ei și se pomeniseră într-o beznă aproape desăvîrșită, el însă voia s-o vadă, întinericul i-o instrăina, așa încît crăpă ușa doar cît era necesar. „Tata vrea să mă mărit cu Petrică, a fost și așară pe la noi”, șoptise ea în loc de introducere. „Și tu?” o întrebă sufocat. „Tu de ce-l primești?” „O să mă caute, gemu ea, îi-am spus că aici nu se poate”. „Tu de ce-l primești, de ce vorbești cu el?” „Nu-l vedea decît conturul, ochii i se toposeră în întineric și nu știu încotro să alerge după ei și pe obrazul și nara ei stingă lumina săpase reflexe de mărimea unor virfuri de săgeți. „Ți-am spus ceva”, începu și se întrerupse, o sărută jignit de lipsa ei de rezistență. „Să faci rost de bani și să fii acolo pînă mine dimineață, auzi?” „Nu știu cum.”**

— **O sărutate iar cu o furie crescîndă, fără s-o mîngie, fără să-i poată opri suspinele, șoptindu-i între timp: „Dacă nu vii să țîi că... și vrei... dar eu tot n-o să mă...”. I se înmușca trupul, fu silit s-o îmbrățișeze mai strîns ca s-o susțină**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

ancheta

n-are nici o fereastră, n-a avut niciodată, cine te-a trimis a glumit cu dumneașu, eu chiar a vrut să-și bată joc, așa că ai face mai bine să pleci urgent! Cu permisiunea cui ai intrat? devine dintr-odată bănuț. Tu știi ceva? Își întrebă nevasta, imobilizată în deschizătura ușii.

„Ce mă vrea și asta?” o aude. E umitor cum se rostogolește cutiile în continuare, grămadă ar fi trebuit de mult să se fi prăbușit în întregime. Probabil că îndărătul a ceea ce poate vedea el, se găsește o stivă mult mai mare, căreia-i provocase de asemeni supărarea sau, de ce nu (și ipoteza devine atrăgătoare), cutiile sînt împinse dintr-un adinc nevăzut de-o forță irezistibilă, monstruoasă, poate de o cirtăți neobișnuită care le face să se reverse asemenea unei lave uscate, spongioase. Unele se dau de-a berbelele, amefitor, dar căderea majorității e o alunecare lentă, cu susur necurmat, o confundare înmărmurită într-un abis marin fulgerat de neîncrederea ființelor de adîncime. „Nu există ferește, îl aude pe necunoscut, instalator sau zugrăv, ce e, cine spune că nu există ferește?” și-l urmărește cum, nepărăsindu-i din ochi, ca un dresor experimentat care nu întoarce spatele în momentele critice, aluneacă fără mișcări spre perete și cum peretele la apropierea lui se îndreaptă, recitînd un perimetru ferm. Peretele bate-n cenușu și obiecte fără identitate îl încercă. Ei toți văd mîna lui întinzîndu-se, mătîrînd o suprafață a peretelui s-o degajeze de obiectele inutile și în mod cu totul firesc locul devine transparent ca un geam de pe care s-a șters aburul sau promoroacă și vocea gestiona-rii adus la realitate violent se tînguie: „Ei, drăcie, acolo parcă era zid, sînt sigur că era zid curat, nevătămat”, dar zidul se desface cît să montezi în el o fereastră și prin spațiul astfel creat instalatorul sau zugrăvul se apleacă s'îpe ei de afară, nu mai e în interior, ci de partea cealaltă a peretelui, i se vede doar capul și apoi umerii lui cu brațe neobișnuit de lungi. Întepate de lumina crudă, și bărbatul acela ride și te trimite bezele, face cu ochiul și-și umflă nările de armășar neînșeuat: „Sînt mai multe ferestre decît vă vine să credeți, puteți încerca!” după care, printr-o împrejurare rămasă de neînțelese, zidul e văzut revenind, umplînd spațiul eliberat cîteva clipe, suvenindu-și epiderma scorogită cu fard de bătrîni curțezani, devenind un perete de magazie murdar și coșcovit.

— **De ce-ți zice Alunelu? E poreclă?**

— **Nu v-am spus? Tata s-a despărțit de mama înainte de a mă naște, adică nici n-o luase în căsătorie. Celălalt a luat-o știind cum e, vreau să zic...**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

— **—**

breviar

FLORENȚA ALBU
Poeme

Tipărite în colecția Albatros poemele Florenței Albu oscilează între un citadinism de conținut și un ruralism structural, totdeauna latent dar intrinsec și cu grija prin amintire și evocare: Să discutăm despre nonviolenta / Așadar, nonviolenta... / Lev Tolstoi trece / călare pe calul Delir, / prin funegărea samovarului / și ideile contemporane. Omule negru, vino, / Hirie piămîntu pămîntului / cine a pus atia otrăvănă gîndirea liberă? / Aveți dreptele — ultima vrăitoare / treble arse pe rug. / Doamne, și mi-e dor / cînd nu mai sîcicore-nforitate / așă — cu mamă grea / lăsîndu-și mișile împreunate / peste creștelul meu / care mișcă lumea de-acum înainte...

Orașul e devorator și monstruos / sub un cer „anxianț” / lumea se sufocă / un / s / cu tezi / și cicare-nforitate / așă — cu mamă grea / lăsîndu-și mișile împreunate / peste creștelul meu / care mișcă lumea de-acum înainte... / Captivă acestei „naturi moarte cu mîști / cu fîmi cuvinte grimate”, poeta încearcă o întoarcere „la izvoare”. Uneori, în seri ce acum / cînd nu mai sîcicore-nforitate / așă — cu mamă grea / lăsîndu-și mișile împreunate / peste creștelul meu / care mișcă lumea de-acum înainte... / Căpătîndu-și / drumul izvoarelor / izvoarele sînt „copilăria cu botani și basme”; mama (A săpăt / porumbul / și a simlul cinepa / nea- legănat pe noi / și ne-a învățat să spunem „bună ziua” oamnelor) / drumul subțire din mar- ginea satului (Pe-aici treceau hoții de cai, amestecînd colbul lunii / și colbul țării-n- copite, / pe-aici treceau carele pline de griu, / spre slepuri, spre Dunare / pe-aici se deuceau flăcăii pribegi... / În drumul sub- țire erau urmele / blestemate urme-n pămînt; / pe drumul subțire pe care grinele Bărăganului, / pe drumul subțire ve- neau, bintului / sărăcie, nelini- ste, dor / era în marginea sa- tului nostru / un drum / și zicea drumul subțire... / vîntul Bărăganului, cîmpia (Cîmpie uscată, os de Astru, Caloian bocit de vînt și prigorii. / Soare- le ne pedepsește cu prea mare dragoste, / Focul ne taie la ră- căciună).

Motus poezic frecvent intîlnit sînt erozii și marea deas- ta din urmă văzută ca un ele- ment turbulent și demolator: „Macină marea, / Macină marea, / simt înaintarea nisipurilor, / simt cum cresc pină-n prag, / pină la ploaie sau: E marea grea — în noaptea asta va să nască / demoni sau: „Dar mi-e urit / cu-aceasta mare, / care n-a terminat să-și mistuie prada, / cu cea care amestecă / viii și morții-ace- aște prolesune”.

S-a spus că, excesul de des-

criptivism și discursivitate mî- nează versurile Florenței Albu, dar reușite sînt evidente în a- cest volum. selectiv: Niciodată n-am fost atît de trist, Cosi- no, / fug dintr-un timp, în al- tui datornic — / numai cu vi- sele-am bătut monedă — nu merge-n țirgul lumii. Neolo, / le trece de apă; mai sîtu / să mi-joc de-a copii / și am au- zui, / pervertit al singuracu- lui, / deosebesc în sunetul sub- țire de pilitură-al lumii nisipai care mi se scurge printre gî- durii...

ALTA VICTORIA DOBRE

Ciuda qeșeturii

Deși la prima vedere s-ar putea crede că aparține unui număr tot mai mare de poezii „ne- profesionaliste”, meci, pociori, actori, ingineri etc. s-ar acți- oare săderii exigente, critice, de- ducem este ca fenomenul rî- ma, mult de adevin mediu ac- tuai al poeziei care, de-a drept- ul obligă luarea în considera- re a acestor autori. În general, cu lecturi bogate și o sensibi- litate ce depășește comul. Nu e vorba, desigur, de a face o distincție nouă între „profesio- nism” și „neprofesionalism” — termeni, de altfel, destul de e- lasici și convenționali — ci, mai degrabă, de a sublinia, oda- rii în plus, contribuția amăni- lor autori la un climat literar de emulație fertili. În acest con- text: putem nota volumul Al- tei Victoria Dobre, o autoare care inventează var, recurgînd cel mai adesea la formule și e- lemente de poezie frecvent uzate: Gîndul cerc. Pe pămîntul cerc / Fapă și oameni / Ceruri, jocuri rotunde. Nimeni nu știe ce-ascunde / Jocul cu cercul. / Se-avrite, / Aleargă, / Se-opre- te. / Buce se-nchid ușile cercu- lui / Oameni de cerc, / Oameni cu nimburi. Schimburi de ceruri, între Cer și Pămînt, / Un Christos răstîgnit în nimb. Cite ceruri încap / Intr-un tot, intr-un cap? Adevărul: un cerc, fără-nceput, fără sfîrșit / Cătoric-n cerc — de unde și primejdia, iminentă, a devor- țării motivului poetic ini- țial: Ceară să picure-n el, pînda mea. Fiară să fiu, / Să nu știu să lert venirea / Tră- ziu / Gheară de vultur să-și smulgă / liniste, via. / Să- fiu vesnic povară. / Colți de lup să-l sferțe-n / spaimă. Serpi iadului să-și soară puterea de singe. / Blestem pentru cel ce- a părăsit iubirea. Confesite prin excolegii, versurile Altei Victo- ria Dobre se constituie ca un jurnal vorbit din a cărui recu- tă nu lipsesc discursul și poezia: Mă strîg-n răcăci / o goaă. De sint nebună, eu tot vă spun: / Vine din față, / Vine din spate. Eu unde sint? / Nebună. Nu mă tem de strigoi. Nu vreau cărări de piatră. / Dispar din convoi. / Mă-nghite goana, adîncul. / Si nu mă-nțorc înapoi. / Cine sint? (Tăria)

Alta Victoria Dobre, prin pos- sibile este notabilă, respice un debut oriund deschis perfec- țării.

CAMIL PETRESCU

și „Dinamismul dialectic” al publicisticii

Prin 1933, în România literară (nr. 6, din 25 martie, pag. 1) a lui Liviu Rebreanu, Eugen Ionescu, activ colaborator al revistei (cu cronici plastice și literare, contura un elegios portret al lui Camil Petrescu ca un prelușiu plin de vervă al malițioșilor din Nu: „De-o incredibilă vîscitate (și aceasta înseamnă să fii tinăr) a putut păstra o neîntreruptă priză asupra realității spirituale ale prezentului. Pe Camil Petrescu îl caracterizează — esențial — un dinamism dialectic... E unul din rarele capete analitice ale țării”.

Caracterizarea lui Eugen Ionescu face mai mult decît o monografie; publicistica lui Camil Petrescu, de altfel ca întreaga sa activitate, are acest caracter dinamic-dialectic fundat pe o veritabilă dialec- tică, pe o căutare absolută a adevărului vieții, în artă, în matematică, în filozofie. Cea mai mare parte a eseurilor și articolelor sale au fost scrise într-o culegere intitulată rezumativ, corect, și dar nu în spiritul lui Camil Petrescu, care a spus cîndva unei cămii Teze și antiteze. În acele articole și eseuri Camil Petrescu, cel rîspit prin rî- viste și rîmas aproape necunoscut, vorbește despre viață și artă, pîndînd pentru ne- disocieria noțiunii de artă de rînșinea de cultură, dar dinînd mereu seama de auten- ticitate, de „valențele active” ale vieții.

Maș sint însă destule articole, dosule teze și mai ales destule antiteze, complet ignorate, din opera acestui original dialec- tician care a redus romanul la un singur personaj (nu numai după exemplul lui Proust) și literatura la o autobiografie ne- cesară. Într-unul din aceste articole, apro- ape necunoscute azi, care n-au mai fost scrise în volum, vorbește în termeni foar- te adecvați, desprîși parcă dintr-un tratat de estetică, despre raportul dintre pu- blicistică și literatură. Cum discuția e încă de actualitate și cum nu s-a vorbit nicio-

dată despre opiniile lui Camil Petrescu în această privință, sotiim necesar un co- mentariu marginal al ideilor cuprinse aici. Articolul, mai degrabă un eseu de-o cursi- vitate exemplară, a fost publicat în 5 iu- nie 1933 în numărul jubiliar al ziarului Universul (la 50 de ani de existență).

Pornind de la o amintire juvenală (în 1933, scriitorul avea 39 de ani) declară că prima sa dragoste a fost gazeta, „domînind de departe gustul pentru literatură”. Curtușia față de publicistică devine con- tinuă: „...în ultimul timp cu greu mai găsesc în mine dispoziții de atenție pentru novelă și chiar roman. Mi se pare genul depășit, pe de o parte, sus, de problema- ca teoretică a cunoașterii, iar jos, insuficien- ții față de tumultul și complexitatea vieții înregistrată în gazetă”. Scriitorul citea o enormă cantitate de ziare. Gazeta îl ofe- ră omului politic ca și scriitorului o mare bogăție de „informații necolorate” care te lasă „să judeci singur, și nu-ți dă totul morfolit în gura comentatorului”. Numai timorată opinii personale, care-și „oblo- jesc convingerile” de orice contact exte- rior, caută sperios „mediul căldut și asig- urător al opiniei exprimate exclusiv în sensul lor”. Chiar refugiu în literatură „pură” înseamnă pentru acesti „sperioși” neliniștea în „fața unor dezagerente pos- sibile, frica de surprize și încercări...”

După cum există „artă și anti- artă”, există gazetărie și vulgară literatură, cum e unecori un soi de literatură care nu e deose- bită în sens vulgar. Adică se întîm- plă să întîlnesti gazetărie lipsită de fapt și artă lipsită de incidente de cunoaștere.”

Amîndouă cazurile rîmîn în concepția lui Camil Petrescu străine preferențelor in- telctualului elevat. Faptul mediocre pre- zentat „într-un sos stilist, pretentios și năclăit”, în paginile unei gazete sub pre-

textul unei înalte literatură e tratat drept abuz. „Știu, spune Camil Petrescu, preținși mari scriitori, cari ar rămîne corigenți, puși brutal în fața nevoii de a reda o no- tiță simplă informativă, cum resimt și în amintire durere de cap, la gîndul cîtorva încercări ale unor crezuți gazetari, de a face literatură”. Concluzia scriitorului e a unui estetician: „...un bun gazetar e prin tehnica lui un artist adevărat, dar un prost gazetar se demască mai ales ispitit de de- monul literaturii”. Ca să convingă citează pe Stendhal, „unul din cardinalii romanu- lui”, care se exercita citind zilnic codul penal ca să deprînda precizia și concizia stilului. Este condamnată, în acest articol „gazelăria lirică” sau de „periferie filozof- ică” pe care cei ce o gustă o cred cu se- riozitate intelectuală. „Ziarul trebuie să fie informativ, cu adevărat informativ, cin- stit informativ: „Ziarul nu poate porni decît de la faptele, nu poate argumenta decît cu faptele și nu poate năzuî decît spre fap- te. Aceasta îi e frumusețea, căci faptele au prestigiul lor nud, care face de rușine orice încercare de a trisa prin literatură, orice de mina stînga. Tocmai de aceea însă, e necesar un principiu de selecționare în zona faptelor, și mai ales sotiim drept esențială ideea de ziar, o precizie executare a funcției de levărizare a faptelor-valori. Altmînteri e haos și plictisală”.

Poate numai Argezi vorbise atît de viol- lent și vitriolat despre falsurile publicisti- cii, poate numai G. Călinescu interlozise drama domeniului a acestui raport de structu- ri dar niciunul nu făcuse dintr-o discuție atît de vitălit o problematică; primul cre- sease un pămînt, al doilea un eseu indis- cret: numai Camil Petrescu încercase să schițeze o estetică a publicisticii. Spiritul său dominat de un dinamism dialectic vede- a ideile chiar acolo unde domeniul nu le a- climatizase încă. G. Călinescu îl conside- ra un „cap abstractiv”, scriitor cu multă „cultură filozofică”, lucru absent la cei mai mulți colegi de generație. G. Călinescu de- clară că simțea o adevărată plăcere chiar cînd îl supăra pe Camil Petrescu, care „cu fața de beudin”, cu „ochii străvezii”, se aprindea cu ingeniozitate și nu vedea ni- mic suspect în calmul provocator al celor- lalți. El lua lucrurile în serios și discuta ca un filozof. La o asemenea scenă am a- sistat, cînd în plenui unei secții a Acade- miiei marele critic l-a provocat pe Camil Petrescu. Tudor Vianu era gata să-l de- maște pe malițiosul provocator, dar a sa- vurat pînă la urmă scena cu un calm pos- tural. Perpetuic și ris interior iar Camil Petrescu așezînd vată în virful acelor cu care-l rîspundea lui Călinescu (prin me- tafore) a argumentat cu avalanșe de idei care, stenografiate, ar fi constituit o ca- podozeră abstractivă. G. Călinescu se juca. Camil Petrescu niciodată. El argumenta fulminant. O asemenea fulminare dialec- tică am sesizat și-n articolul despre pu- blicistică și literatură, două din cele mai originale teze și antiteze, pe care o culege- re viitoare atît de necesară din opera sa, va trebui să le cuprîndă.

Emil MANU

1) Opinii și atitudini, E.P.L., 1962.
2) Gînduri cu prilejul unui jubileu, pag. 35.

Premiile revistei TEATRUL

Aceste premii se vor decerna în a doua jumătate a lunii decembrie a fiecărui an și vor încorona creația de literatură dramatică și de artă teatrală a anului respectiv.

Se vor decerna patru premii:

- UN PREMIU DE DRAMATURGIE, în valoare de 10.000 lei — pentru cea mai bună operă dramatică originală, reprezentată în premieră sau publicată în cursul anului;
- DOUA PREMII DE INTERPRETARE (FEMININĂ ȘI MASCULINĂ), în valoare de cîte 10.000 lei fiecare;
- UN PREMIU DE REGIE SAU SCE- NOGRAFIE în valoare de 10.000 lei.

Juriul de decernare a premiilor pen- tru anul 1969 va fi compus din: Aurel Baranga, Radu Beligan, Matei Călinescu, Liviu Ciulei, Mihnea Georgeghiu, George Ivașcu, Margareta Bărbuț, Virgil Teodorescu — și va fi prezidat de redactorul-șef al revistei noastre Radu Popescu.

În numărul 12, decembrie 1969, vom prezenta cîitorilor pe cei patru laureați.

FESTIVALUL NAȚIONAL DE TEATRU 1969

Învățăm din nou ce înseamnă un festival. S-ar părea că prin ci- teva titluri mult așteptate, prin rispa unor cifre și propria noastră generozitate, rețeta a fost gă- sită. Se iau, așadar, 20—30 de spectacole. Cifrele sustin înto- deauna amploarea unui fenomen. Nu se pierde din vedere un nu- măr dat de debutanți sau tineri care promit. Restul distribuției se impune de sine. Cîteva specta- cole mai vechi sau consacrate (ceea ce uneori e același lucru) asig- ură jocul varietății. Și crite- riu valoric se transformă subtil în euforie. Apoi, unii dintre tinerii dramaturgi! Cum scriu ei piese istorice! (De la unul la al- tui, aceleași idei în alte caftane). Dar totuși se trage de la bunul și bătrînul Sartre, Ionia, de la irlandezul Shaw, jocul „costu- mat”, de la Anouilh.

Vorbam de „titluri mult aște- pteate”. Într-adevăr, prin nu- mele unor D. R. Popescu, T. Ma- zilu, I. Naghiu, Al. Miron, H. Lovinescu, festivalul și-a putut argumenta, în parte, existența și nerăbdarea inaugurării. Sînt însă nume suficiente, pentru o confruntarea de proporții ambițio- nate în titulatura festivalului? Lipsesc, din primul foc, Marin Sorescu cu Iona, Ion Băieșu cu Iertarea și Paul Anghel cu Săp- tîmîna patimilor și Vitezul. Au rămas spectatori Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Andrei Șerban, Crin Teodorescu, Lucian Giur- chescu, George Constantin, Virgil Ogășanu sau Clody Bertola. Am mai fi vrut ca festivalul să re- confirme „virfurile” tinerii ge- nerații a scenei. Dar nu la Andrei Șerban, Aureliu Manea, Ivan Helmer, Gina Ionescu, Cătălina Buzoianu, Ana Ovanec ne în- deamnă amfizionii Teatrului Na- țional să ne gîndim. Tinerii re- gizori au rămas o prezență, care... strălucite prin absență. Cu ac- torii tineri, e drept, festivalul a fost mai generos. Au putut fi vă- zuți astfel cei doi solști ai piesei lui D. R. Popescu la Tirgu Mureș. Ana Neculce Maximilian și Ion Fiscuteanu, Valeriu Dogaru și Elena Gurgulescu în maratonul craiovean oferit de piesa Ecate- rinei Oproiu. Tudor Georgeghie în- tr-un recital trubaduresc unic, in- teresant, dar mai mult în concen- trare cu Hugues Aufray, și apoi, ceea ce nu e puțin, întreaga trupă a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț.

Cu cine au fost însă în dialog tinerii regizori — atîția cîți au fost — sau aproape tinerii dra- maturgi ai acestui festival? Mai greu de spus. Capitolul „absenți” ne-a mai sugerat astfel o întrebare în tradiția cărui festival ar trebui să intre Caragiale, Dela- vrancea, Camil Petrescu, Lucian Blaga, M. Sebastian, M. Sorbul, G. M. Zamfirescu și tot ceea ce a scris Aleksandri dincolo de „Flo- rin și Florica”? Desigur. Cu festi- valul nu poate fi ilustrarea model a unui tablou sinoptic de litera- tură, dar liniile de forță ale unei dramaturgii pe care tot critica și mulți alții au știut să le distingă la vremea potrivită, nu pot fi ne- glijate. Tot astfel după cum pol- apărea nedumeriri legate de me- todica promovării Cum concu- rează Moni Ghelster sau Radu Penulescu — după decenii sau ani de direcție de scenă — nu cu debutanți învățatei, ci de exem- plu, cu neprofesionistii regizori Everac? Pornind deliberat din dorința de stimulare, de afirmare a textului, care poate fi criteriul suprem al alegerei? Premiem textul? Lectura o putea face fără osteneala unei montări? Premiem doar spectacolul? Cum mai pu- tem însă atunci să vorbim de festi- valul de dramaturgie? Să nu ne risipim însă tardiv asupra unor întrebări ale căror răspunsuri le vom afla din lista de premii a festivalului

Mirela NEDELCU

memoria popoarelor

(Urmare din pag. 8)

surile de soare”. La fel cum astăzi, datorită lui Cézanne, datorită lui Van Gogh, ne privim, ne vedem peisajele, „prin” pinzele lor. Există aici o dialectică foarte subtilă a societății și a scriitorului. În ceea ce privește Samuel Beckett, cazul e puțin mai deosebit. La el — și de aceea eu îl consider mai mare decît Ionesco — la el banalitatea asta, sau vulgaritatea asta, se instalează în mijlocul unei fabule mitice. La Beckett există o mitologie, ba chiar, o mitologie teribilă. Cea din *En attendant Godot*, de exemplu. Sau din piesa asta în jurul absenței lui Dumnezeu...

— Sfirșit de partid!...

— Ei da. Așa că ită-ne reveniți, de fapt, foarte aproape de nuditatea, de „despuerea” primului teatru tragic: teatrul lui Eschil. Dar fără inimă. Inima lipsește. Trebuie s-o substituim pe-a noastră.

— Chiar dacă abuzez, nu mă declar satisfăcut intru totul. Nu se pare curios că singurii doi dramaturgi contemporani pe care-i considerăm de talie, singurii, așadar care au bîgat de seamă — amîndoi cam în aceeași timp literar — și s-au apucat să aștearnă pe hîrtie tot ceea ce-au constat în privința incomunicabilității, singurii zic, nu sînt francezi, chiar dacă scriu în franceză? U- nul e un român, e de origine română, și ce- lălalt e un irlandez. Nu le contesti spiritu- alitatea franceză, nu, dar nu vi se pare că bizareria asta are o legătură cu faptul că un tip din afară, din exterior, poate vedea mai bine ce se petrece în casă, mai bine decît locatarii? În fine, teza asta, „descoperirea” asta a pornit din Franța.

— Cred că aveți dreptate. Ca să iau un exemplu din marea Școală de pictură pariziană, care era plină de străini: cel care a „simțit” cel mai bine Provența a fost un om din Nord — Van Gogh. Cred că faptul că e străin îi dă, poate, mai multă sensibilitate autorului. Mai întii o sensibilitate a limbii. De altfel, lucrul asta Samuel Beckett l-a spus el însuși: „Nu foșosești în același fel o limbă cînd este vorba de o limbă maternă și cînd este vorba de una învățată”. Felul în care scrie Beckett este, din punctul ăsta de vedere, grozav de revelator. Se slușește de limba franceză altfel, într-un fel care ne face să descoperim alte posibilități ale limbii...

— Poate că într-un fel, cum a făcut-o Apollinaire...

— ...Da chiar dacă într-un alt gen — poezia, ceea ce nu-i chiar același lucru. Cu toate că ultima plăchetă a lui Beckett este o operă poetică — în proză — dar o operă poetică admirabilă. Vaszică, mai întii e- xistă distanța asta față de limbaj, care mi se pare importantă și care permite scriitorului să scape de-o anume rutină a limbajului. Aș spune mai mult: noi, francezii, prea suntem crescuți educați, în cultul autorilor noștri, ca să putem opera, din cînd în cînd, ruptura asta. Există totuși francezi care au făcut-o

Rimbaud, mai cu seamă. Dar, fără îndoială, un străin poate să se distanțeze mai bine — mă gîndesc la Samuel Beckett — să aibă per- spectiva necesară față de tradițiile unei cul- ture. Mă gîndesc mai mult la Beckett, decît la Ionesco. Ionesco e un român — asta în- seamnă un francez, dar asta-nseamnă un latin — cineva care e, la urma urmei, foarte apro- priat de reacțiile noastre fundamentale. Samuel Beckett este un irlandez, un puritan, un om ter- ribil de închis în fața bucuriei latine. Și vizi- nea sumbră, teribilă, pe care-o aduce în teatru... — vine din legendele țării, lui, poate... — E viziunea unui om care nu izbuteste să scape de cerul lui scund. Atunci, desi- gur... — Atunci, desigur, evadază în sud, spre miazăzi, spre soare... — Da, noi, occidentalii, trăim într-o cul- tură care este, în mare parte, o cultură a e- xilului. Aproape toate personajele acestei culturi sînt deportați: oameni care vin nu se știe de unde, care se duc nu se știe unde, care și-au uitat trecutul... — ...care n-au vîntor... — Da, Mă gîndesc nu numai la Ionesco și la Beckett, dar la o multime de autori de ro- mane: la Jean Cayrol, la Robbe-Grillet, la Marguerite Duras și la alții alții. Mă gîn- desc, de asemenea, la o multime de filme ale lui Alain Resnais. În Franța, ale lui Anto- nioni, în Italia. Mereu aceeași poveste. Po- vestea cuiva care... — „este „incercuit” (cerné)... — Da, incercuit și străin... cu totul. — „Incercuit” (cerné) și „implicit” (concer- né) în același timp. — Exact. — Mă terțați pentru jocul ăsta de cuvinte, dar cred că asta-i chestiunea!

— Într-adevăr. Camuș și-a dat perfect seama. Străinul lui era într-adevăr „impli- cat” în ceea ce se petrecea, dar era implicat altfel decît ar fi trebuit să fie. Și de-atunci, de la Străinul, suntem inconjurați de „stră- ini”. Aș spune că e normal să avem atîta străini în literatură, e normal să fie mai bine plasați ca să simtă această înstrăinare profundă a omului față de condiția lui. S-o simtă ei, ei care-au trecut mai întii prin a- cestă primă experiență a „depeșării”!

— Ei bine, acum sper o-am să găsesc, și o bună „cădere de cortină”. Ce așteptați, de la cultură, de la tot acest proces de dezvoltare culturală? Vedeti cumva vîntorul umanității — sau, cel puțin, o bună parte din acest vî- ntor — condiționat de cultură, de cea adevă- rată și chiar, de cea tradițională, de cea care nu trebuie să se lase — și nu se lasă — supus de tehnocrate, de cea care trebuie chiar să fînă piept acestui val tehnocratic, val de care, aici, în occident, mi se pare că toată lumea se teme?

— Eu cred că astăzi cultura are, pentru popoare, două funcțiuni principale. Pentru unele popoare așa spune că este un mijloc privilegiat de a se regăsi. Vorbeam mai a- deineauri de acei „eroli în exil”: mai există

popoare care sînt — mai mult sau mai puțin — străine în propria țară. Cred că pentru a- ceste popoare cultura este astăzi un mijloc de a exista. Or, trebuie ca popoarele să existe. Trebuie ca lumea să-și adune astăzi resurse- le pe care i le pot procura toate uneltile de care dispune. Asta mi se pare mie exal- tant în lumea în care trăim: să vezi reapă- rînd limbi uitate, culturi pe care le-am cre- dit înmormintate. Să-ți dai seama că ebrai- ca poate redeveni o limbă modernă, că egi- ptenii n-au murit odată cu Tut Ank-amon. Lucrul este valabil pentru toate națiunile care trebuie să facă această operație a memo- riei, operație de readucere aminte, operație poetică, operație de renaștere, care-a-nceput adesea cu poezia, pentru că — să nu uităm — într-o mare parte a lumii renașterea limbii- lor a fost opera gramaticilor și a poetilor. Aș spune, pe urmă, că rolul culturii este foarte important, dar foarte diferit pentru nați- nile care sînt — prea bîrîne, asta nu-nseamnă nimic, în sensul că aceste... — „națiunile care-au început mai de vre- me... — Care-au început... da... care-au avut no- rocul de a-și trăi existența națională mai în- desigur, sau mai liber. Pentru aceste națiuni, desigur, cultura continuă să joace un rol de memorie, cum spuneam, de ucenicie a personalității naționale, dar mult mai pu- țin decît în celelalte cazuri. Prin urmare, ce devine cultura? E o chestiune foarte, foarte dificilă, o chestiune asupra căreia, pînă acum s-a reflectat foarte puțin... Întrebarea asta nu se pune prea des. Toată lumea vorbește despre cultură, dar nimeni nu-i în stare s-o definească. Mi se pare că, pe măsură ce te- hnica progresează, ne pierdem știința com- portamentului social, nu mai știm cum să ne purtăm și ce să facem. Există odinioară o cultură care era în lucruri, în tradiții, o cul- tură care se transmitea în interiorul societă- ților imobile: puteai fi cultivat fără să știi să citești. Astăzi, în societățile noastre teh- nice, dacă ești analfabet, nu mai poți fi cultivat. Uite de unde pornește problema. Cultura ar fi deci din ce în ce mai mult a- cestă substituție a tradițiilor, a învățăturii firești, aș spune chiar, această substitu- ire a raportului dintre om și pămîntul lui. Pe măsură ce ne părăsim pămîntul — vreau să spun pe măsură ce încetăm a mai fi țā- rani — ceva se sfîrșim. E ca și cum am a- reveni nevoie de contactul cu lucrurile mute, ca să putem să ne vorbim și să putem vorbi celorlalți. N-o să înțelegem niciodată de ce omul are nevoie de păduri, și de ape, și de munți, ca să exprime tot ceea ce e mai o- menesc întrînsul, dar e un fapt. Cînd însă omul părăsește natura, ca să se instaleze în orase, atunci cultura trebuie să devină pen- tru el elementul, acest element hrănitor, care era odinioară natura. Cultura are această funcție de... — ... de substituție. — Da. Trebuie să-l învețe pe om o altă lu- me, trebuie să-l reînvețe, de asemenea, natura. Are funcția de a fi un mijloc de comunicare,

fără de care cetățeanul orașului modern ar redeveni barbar, adică om pierdut în izolarea lui, și cîrind, în „angoasa” lui. Uite, deci, rolul primordial pe care-l văd eu, pe care cred eu că-l are cultura. Rol imens. Cultura devine, de fapt, aproape totul. Vreau să spun că, prin mijlocirea ei o să-nvețe copiii ceea ce învață alădată de la cer, de la a- nimale, de la plante, ceea ce învață de la părinți. Cu atît mai mult cu cît cultura are posibilitatea — așa cum Andre Malraux a spus-o în repetate rînduri — posibilitatea de a-aduna pentru noi tezaurul întregii lumi. Așura acestui aspect vreau să-mi pun cîte- va întrebări, dacă-mi dai voie să-mi pun și eu întrebări, acum la sfîrșit. Cum trebuie să fie cultura noastră? Trebuie să fie o cul- tură cosmică? Trebuie să fie o cultură esen- țialmente națională? Suntem, oare, în stare să purtăm toată moștenirea culturală a ome- nirii? Cine trăiește în mijlocul miilor de reproduceri din toate muzeele lumii este bine-nțeles un om bogat, gospodărit cu de- toate, dar se află la marginea culturii și mă tem că nu pîtrunde niciodată în adînc- ul ei. Iar dacă pîtrunde, atunci se înecă. Uite ce mă înspăimîntă pe mine în teoriile lui Malraux despre „muzeul imaginar”. Uite de ce formule active ale culturii sînt cele mai înalte, vreau să spun anume: cel care interpretează o partitură muzicală, cel care joacă o piesă de teatru, cel care se îmbibă de poezie, care știe s-o recite — toți aceștia comunică, într-un fel cu activitatea cultura- lă căreia i se dedică... — Comunică chiar. Comunică și comu- nică. Cultura e un act de creație, de reflec- ție, de meditație... — E, așa spune, un act de re-creație in- terior, un act de participare la o creație. Fi- rește, din punct de vedere al acumulării și al contemporării nu trebuie să refuzăm re- prezentările indiene ale lui Budha, de pildă. Dar nu simt că aș avea cu Budha aceleași afinități pe care le pot avea cu Parthenonul sau cu edificiul catedralei din Chartres. Dacă-mi pierd legătura cu moștenirea mea atunci... — ...o mai pot stabili cu moștenirea al- torea... cu a străinilor... — ...nu mai cred c-o voi stabili cu tem- plul din Angkor. În orice caz, nu va fi a- același lucru. Așadar, cum poate fi național raportul pe care-l ai cu cultura — așa cum trebuie să fie și așa cum și spuneam mai adineauri că trebuie datorită acelei necesi- tăți de renaștere a personalității naționale — cum poate fi deci național, profund națio- nal, fără să se-nchidă universalului? Ce echi- libru trebuie să stabilim între național și u- niversal? Uite ce mă intrigă pe mine... Cu- nosc în Franța o multime de tineri care s-au dus în Egipt, dar care n-au văzut în viața lor un calvar breton! Mă-ntreb ce-au să devină, ce tip de personalitate se va dezvolta în ei? Vezi, nu poți consuma totul. Actul de cultură nu e un act de consum.

(Paris, octombrie 1969)

PRETEXTE CRITICE

Un preceptor căruia indeletnicirea i-a fost fatală: Hölderlin. Poate că pentru el dragostea se confundă cu un anume fel de educare; pasiunea pe care i-a inspirat-o mama elevului, Suzette Gontard, a marcat o răspintie a vieții sale. Și ce coincidențe ciudate! La optsprezece ani, în seminarul din Tübingen, coleg cu Hegel, Hölderlin salută cu entuziasm revoluția franceză. În 1806, în urma unei crize de demență (cine poate ști cum s-a convertit în nebunie dragostea lui născută dintr-o solicitare pedagogică) e închis într-un turn tot la Tübingen, unde trăiește treizeci și cinci de ani într-o tăcere solitară, căreia toți comentarii se străduie azi să-i descifreze tainele de luciditate meteorică.

A apărut în limba franceză o biografie închinată unei femei excepționale: Lou Andreas Salomé. Ca prietenă intimă ea s-a adăpat de la austeritate exaltată ale lui Nietzsche, ca amantă, probabil, a ascultat elegiacalele imnuri ale destrămării compuse sub fascinația ei de Rilke, ca discipolă și adoratoare aproape filială a propagației teoriei psihanalizei freudiene. Cu ce interferențe senzaționale, cu ce surse de regenerare și înnoiere au binecuvântat zeii o singură femeie. Mai degrabă decât împlinirea destinului ei ar fi interesant de examinat cum s-au răsfrânt delicatețea, blindețea, tactul, senzualitatea filtrată, perspicacitatea spiritului de care dădea dovadă Lou Andreas Salomé — în traiectoria acestor mari bărbați.

La Alain Robbe-Grillet ceea ce primează este ingeniozitatea. Foarte inteligent, stăpîn pe toate tehnicile narative, romanțierul își propune să treacă niște examene de virtuozitate. Există conștiința de sine a actului creator? Da, însă ea nu exclude și exercițiul de laborator. Inteligența singură cu greu ar putea suplini vibrația, fiorul. Desfășurate la o altă tensiune intelectuală, faptele n-au cum să fie reduse la opoziția spontanitate-artificialitate. Voit scriitorul francez parcurge întreg terenul de patulare a literaturii și bate la porțile ferecate. Este un demers caracteristic secolului, de autoevaluare a limitelor (arta se interoghează pe sine), de forțare, în spirit de frondă, a granițelor prescise. Printr-o asemenea priză judecă Sartre teatrul absurdului: un teatru critic care-și cunoaște resursele, le inventariază până la margini, eliminând elementul alien. Alain Robbe-Grillet anunță că se va dispensa de celelalte simțuri ca să se poată deda nestingherit contemplării (școala privirii). Intre observator și obiecte dispare relația emoțională, subiectivă. Aptitudinea de a anima vizual tabloul conferă descrierii menirea de a fi un fel de ghid topografic. Prin reprezentare contururile obiectelor exercită însă o magie. Unde sfîrșește gravitatea îndoielii și unde începe jocul supozițiilor? Nimic nu este sigur. Vedem o realitate cu dimensiunile ei specifice dar, imediat, ochiul e ademenit și de alte variante ale accelerației mișcării. Noile imagini, tot atât de exacte, se pretează unor interpretări adiacente sau opuse. Nu mai știm cînd ne aflăm încă în domeniul realității și cînd am decolat în cel al imaginării. Realul însuși este doar o ipoteză, un real posibil, printre alte eventualități ale imaginării.

Construite pe aceste ambiguități filmele lui (L'immortelle, Transeurope Express etc.) arată și mai pregnant șansele unei arte de vizualitate. Ce i se poate imputa lui Alain Robbe-Grillet? Absența, în ultimă instanță, a revelației metafizice, revelației cutremurătoare, unică. Foarte bine observă el la Kafka (Pour un nouveau roman) abundanța detaliului concret care dă un aspect halucinant descrierii. Nimic nu e, în definitiv, mai fantastic decît precizia. E adevărat. Dar la Kafka intrarea planurilor nu impresionează nicodată prin abilitate; ea trezește brusc o spaime existențială. La Alain Robbe-Grillet am resimțit-o doar în Labirintul. Ceva scapă privirii, care se încapăținează să scruteze același cadru, repetind acțiunea în cercuri concentrice. Ireproșabil întocmit, cu o fabulație dinamică de aparență polițistă romanul Gumele strălucește însă mai ales prin agerimea construcției. Cu Alain Robbe-Grillet literatura propune una din cele mai rafinate tentative de a suprima legătura tragică dintre om și obiecte, tentativă care nu cred să fie viabilă decît tocmai ca în Labirintul în eșecurile ei paradoxale.

Găsesc în Jurnalul lui Julien Green (vol. I 1928-1934) o motivare a confesiunii la care aderă: „Această dorință de neînțelese de a imobiliza trecutul, dorință care te face să fii un jurnal”.

Nu mai că prea puțin din febra interioară a scriitorului ră-

bate din paginile agreabile, întotdeauna fine și distinse în formulare. Anevoie pot reconstitui portretul lui Julien Green, cu devastările omeniei, fiindcă în însemnările sale, mai ales cele de la început cînd domină reținerea pudorii, slăbiciunile mai dizgrațioase nu sînt divulgate. Poate mă înșel, din repetarea unor exclamații am intuit însă o înclinație spre cruzime, chiar spre epatare prin cruzime, tratată bineînțeleș cu o tinctură de umor.

Ceea ce atrage luarea aminte este destăinuirea dificultăților creației și descrierea mediului literar. Remarcele sînt scilicet și prin verva lor suscită maximum de interes documentar.

Iată o caracterizare a bătrînului Bourget: „Fără îndoială, el a supraviețuit renumelui său, ceea ce este întotdeauna melanolic, dar surditatea sa l-a împiedicat să asculte tăcerea care s-a așternut deasupra operei sale”. Un spumos comentariu e prilejuit de paradoxul lui Cocteau: „Victor Hugo era un nebul care se credea Victor Hugo”.

O intîlnire la Gide cu Malraux și alții (1929). Se discută despre lipsa de actualitate a romanelor apărute în acel an. Cînd cineva a pronunțat numele lui Balzac, Malraux a strigat: „Să nu vorbim de Balzac!”. Și toată lumea părea de acord că într-adevăr nu era potrivit să se vorbească de Balzac, dar eu n-am priceput de ce, încheie Julien Green. Trezind peste rezerva pioasă a autorului Leviathanului strigățul lui Malraux e o mărturie smulșă poate sub tensiunea controverselor. Înterpretez ca o reacție și ca un semnal: se naște un altfel de roman care nu mai poate apela, în practica imediată, la vechile modele și nu mai vrea să se refere la ele.

Un vâl de mister va trebui sfîșiat ca să poată fi cunoscut pe deplin omul Babel. Bărbatul stingac, cu lunetele lui caraghioase, pierdut printre mușchii robuști, brutal în naivitatea lor, s-a autodefiniț cu o blajină ironie în Armata de cavalerie. Cum putea conviețui copilăria hasidică sub zodia lui Maimonide în tirgusorul de o murdărie pitorească, amenințată de pogrom, cu inflacărărea lui lucidă, de mai tîrziu, decît să se îniegreze print-un act viril, solidar într-o istorie a grandorii și a cruzimii? Din evocarea omagială a lui Ilya Ehrenburg se simțea tortura eroului lui Babel care nu putea ucide, semn tragic de inferioritate, un impas în dureroasă aspirație de a armoniza ideea de fraternizare universală cu necesitatea de a fi nemilos.

S. DAMIAN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

Desene de ȘTEFĂNUTA SABIN

A apărut ALMANAHUL LITERAR 1970

Intr-o înfățișare grafică excepțională într-un cadru colaborarea a peste 360 de scriitori oamei de artă și publiciști de renume. ALMANAHUL LITERAR 1970 va satisface gusturile cele mai exigente ale cititorilor.

Cele 476 pagini bogat ilustrate ale ALMANAHULUI LITERAR 1970 conțin literatură înedită — poezie, proză, teatru, film, plastic, sport, umor, autobiografic; de asemenea, o atractivă și documentară rubrică feminină.

În ALMANAHUL LITERAR 1970 semnează printre alții: VICTOR EFTIMIU, ZAHARIA STANCU, EUGEN JELELEANU, GEO BOGZA, MARIN PREDĂ, EUGEN BARBU, NICOLAE ȚEBAN, VIRGIL TEODorescu, GEO DUMITRESCU, VLADIMIR STREINU, MIHAI BENIUC, SERBAN CIOCULESCU, RADU BOUREANU, MARIA BANUS, NINA CASSIAN, SIDONIA DRAGUSANU, TUDOR MUSATESCU, ALEXANDRU BALACI, MARON RADU PARASCHEVICU, AUREL BARANGA, ION BIBERI, ION LANCRANJAN, AL DIMA, DEMOSTENE BOTEZ, BEN CORLACIU, ION CARAIAN, ION HOREA, ADRIAN PAUNESCU, DIMITRIE STELARU, NICHIȚA STANESCU, AL. I. ȘTEFAN, GEORGE ȘBIRCEA, MELIUSZ JOZSEF, CONSTANTIN NOICA, ARNOLD HAUSER, SZASZ JANOS, TRAIAN HERSENI, DARIE NOVACEANU, ION TH. ILEA, etc.

Pagini, de asemenea înedită din: TUDOR ARGHEZI, LUCIAN BLAGA, TUDOR VIARU, ION BARBU, OCTAVIAN GOGA, ILARIE VORONCA, ION MINULESCU, GEORGE CALINESCU, ION AGĂRICEANU, IONEL TEODOREANU, G. BRĂSCU, EUGEN LOVINESCU, HORTENSIA PAPADAT-BENEGESCU, etc., etc.

ALMANAHUL LITERAR 1970 cuprinde și numeroase reproduceri de artă, în plănșe-color: Constantin Brâncuși, H. Matisse, Pol Bori, Maria Dăncuș, D. Ghilăș, Hans Hartung, V. Kandinsky, Ștefan Luchian, Hans Noagel, L. Survage, Ion Tucelescu, C. Piliuț, etc.

11 vedete de cinema se confesează cititorilor ALMANAHULUI LITERAR 1970: Julie Christie, Juliette Greco, Anna Karina, Dalida, Sophia Loren, Catherine Deneuve, Jeanne Moreau, Brigitte Bardot, Olivia de Havilland, Sylvie Vartan, Claudia Cardinale.

Mai semnează în ALMANAHUL LITERAR 1970: EUGEN IONESCU, GEORGE USCĂTESCU, WILLIAM SAROYAN, EDMOND JALOUCHE, LUCE HOCTIN, EUGEN DRAGUTESCU, SAUL STEINBERG, ANDREI VOȘNESENSCHI, IONEL PERLE, JIRI TRNKA, TETSU, ANTONIO SAURA, GHIORGHIOS SEFERIS, etc.

În cadrul rubricilor speciale, de teatru, film, plastic, semnează: PETRU COMARNESCU, N. ARGINTESCU-AMZA, N. CARANDINO, D. I. SUCHEANU, FLORIAN POTRA, etc.

Paginile dedicate sportului sînt susținute de scriitorii: EUGEN BARBU, ION BĂIEȘU, AL. CAPRARIU, RADU COȘAȘU, DAN DESU, AL. MIRODAN, FANUS NEAGU, ADRIAN PAUNESCU, NEAGU RADULESCU, ROMULUS BALABAN și VICTOR BANCIULESCU.

În ALMANAHUL LITERAR 1970, mai găsiți: umor, cuvinte încruciate, moda anului 1970, epigrame, o agendă-calendar 1970, documente literare și artistice etc.

Rețineți, deci, din timp ALMANAHUL LITERAR 1970, o înedită enciclopedie ilustrată a literaturii și artei.

ION TH. CRISTESCU. Am reținut Musafirul. Situație „ionesciană” tratată cu verve. Continuăți. Mai scurt însă și mai supraviețuiește. Dereglarea voită a narației cere atenție și rigoare, mai multă decît în cea mai clară și mai simplă schiță.

QUINTA ROYALĂ — MARIUS TĂRZIU: Pasparol, nu mergem! Poate „mina” cealaltă...

OTTO BRIK — TRENULETUL ELECTRIC. Preferăm iucăriile de la Magazinul copiilor — cu toată seriozitatea.

AUTOMOBILUL FANTOMĂ XX 3 X — Loco „Domniilor redactori” — ne scrieți, și nu știm de ce, avem uaga impresie că ne cunoaștem — vă expediem următoarea schiță fiind convins că o veți citi pînă la capăt, deoarece este mai mult decît scurtă. Dacă vă place, e-n regulă, dacă nu vă place, incendiați-o (ceea ce m-aș mira să vă displice). Dragă XX 3 X — Loco, îți urmărim prompt sfatul și-i dăm foc cu plăcere.

AURELIAN IĂGARU (București): Cu poezii ca „Ești umbra umbrel mele! Din visul altui vis / Reași cu chipul care bine / Și mori cu cea care s-a dus” — nu ne dați nici un curaj... și nici noi nu vă încurajăm pe dvs.

DUMITRU VASILE DELCEANU (Turnu Măgurele): E o anume îndemnare în poezia dvs., nu zicem nu. Totuși, cînd scrieți: „Prin singe-mi umbra Dcebal / bărbos / cu ceata ead călare, cînd pe jos” începem să zîmbim, ceea ce nu e îngăduit decît în poezia humoristică.

DUMITRU UDREA (Craiova): „În trecere” este notabilă, deși cu reminiscențe argheziene. Mai trimiteți.

REȘ DOINA (Reșița): Ne-a plăcut „Copilăria fiului îngropat la rădăcina Păcii”. De asemenea: „Dinacția inimilor „devalorizate” și acel scurt și original poem intitulat „!?!”. Lăsați frica (sau timiditatea) și pseudonimul (nu prea fericit) și ieșiți la lumină! Vom publica una din poezii. Răbdare, nu vă grăbiți, drumul e greu...

A.W. ROWENE (București): „Vă trimit aceste versuri / Vrînd să văd ce înfelesuri / Pot avea cînd la mina stingă / Publicul; de le-ar primi”. Vă răspundem, pe loc, tot în versuri: „Publicul de le-ar primi / Vai ce s-ar mai plictisi!”

DUMITRU POPA (Brăila): Epopeea bălții Ialomiței este mult prea exotica. Și ahei și Elena și Paris... De ce nu și Stegfrid și Nibelungii? „Baltă a Ialomiței / rodnici ești, așa să fii viața toată!” — încheiați. Treceam peste faptul că totdeauna e loc pentru mai bine — iar cît privește talentul dv. avem serioase îndoieli.

ELENA BOSTON (Iași): „E seară-nunecată, urîtă și pustie / Virtejuri de zăpadă gonesc peste cîmp...” Scrieți versuri ca pe vremea lui Alexandri și chiar ca Alexandri însuși pe care îl imitați.

PETRICĂ PIȚIGOI (Zimnicea): Vă răspundem, în sfîrșit, „Moda” ne-a făcut să mai uităm de necazuri... „Accept a fetițelor fustite / Din suflet că am vrut / Ca toate-a mele iubite / Să poarte mini-jup”. Sinteți un tînar emancipat și generos...

VICTOR CROITORU (Bacău): Impresionantă existența dv. Aveți talent. Mai trimiteți.

MIHAI LĂU (Botosani): „Pastel cu nuci” poate fi o promisiune (lăsînd la o parte greul și luna). Tonul contemplativ riscă să alunece în idilism. Un plus de acuitate, de asprime chiar (în expresia lirică) ar fi de dorit.

NĂSTASE GEORGE (Olț): Dacă ce scrieți este adevărat — și noi trebuie să vă credem — nefericitul dumneavoastră prieten — Corniș Casabianca (era un pseudonim?) verifica usor, deși era abia la începutul începutului. Regretăm dispariția lui. Ce putem face? Prietenia este un sentiment frumos. E singurul lucru pozitiv pe care vi-l putem spune.

ION DUGUCITU. Povestirile pe care ni le-ați trimis au ceva farmec, ceva humor (ardelenesc, fără glumă). Ele arată că știți să înșirați întâmplări, că posedați uneltele elementare ale prozei. Feriți-vă însă de conjunctura fatală

REDA

călătoria captivului

(Urmare din pag. 3)

chiar la bătaie. Prizonierul stătea la o parte fără să se amestece în cearta lor și ei îl dădău niște bomboane cu care să-și facă de lucru, așa că el sugea liniștit bomboanele. Cum nu ajunseră la nici un rezultat cel din stînga o luă pe drumul din dreapta, însoțit de prizonier, iar cel din dreapta o luă pe drumul din stînga, singur. Cel care o pornise de unul singur opri după un timp un camion și cînd șoferul îl întrebă unde se duce el nu prea știu ce să-i răspundă. În felul acesta își dădu seama că așa de unul singur, drumul lui nu avea nici un sens. Prin urmare se întoarse și folosind diferite vehicule de ocazie îi ajunse din urmă pe cei doi. Trecură după un timp din nou printr-un oraș și-l duseră pe prizonier la un dentist. Pe acesta îl dureau acum cumplit maselele, avea puroi tocmai la una din fundul gurii și trebuia neapărat scoasă. Datorită puroiului falca stînga i se umflase groaznic, limba îl împănise în gură și scoate niște sunete complet dezarticulate. Dentistul refuză să-l scoată însă maselele din cauza puroiului, în schimb îi oferii câteva calmante care să-l mai liniștească. Într-adevăr în timpul nopții durerea scăzu simțitor, și pe la miezul nopții cînd se trezi — se culcaseră într-o biserică, în altar — și-și pipăi falca, descoperi cu bucurie că era aproape dezumflată. Mai luă o pilulă, se culcă la loc lângă cei doi, care sforăiau. Înainte de a adormi văzu oădăjiiile pretești strălucind prin întuneric și i se făcu teamă, la fel ca în copilărie, de mult, cînd se trezea la miezul nopții și fișia de lumină pe care o arunca focul din sobă îl umplea de spaime.

Și erau zile și nopți de cînd mergeau fără să se oprească, nopți friguroase de toamnă, nopți fără lună, orbecînd prin întuneric, împiedicîndu-se din cînd în cînd în gropile întinse în cale, cu cel din stînga și din dreapta lui, înjurînd cu voci

groase și răgușite, nopți în care satele pe lingă care treceau, ocolindu-le, dormeau liniștite și indiferente în fața existenței lor de pribegi, învelți în mantalele lor friguroase prin care pătrundea vîntul, dispărînd din cînd în cînd în vreo groapă întinșită în cale, din care reușeau să iasă pe brînci. Întunericul era atât de dens încît necesitatea unui popas, deveni iminentă și atunci el, prizonierul, cu cel care îl rugă să se oprească arătîndu-și ranile de la picioare. Se opri într-o gară, unde-și făcu în plin cîmp, departe de orice așezare omenescă. Încercînd să se uite pe fereastra înghețată îl văzură ca prin piclă pe împiegat stînd cu capul răsturnat peste dosarele de pe masă, îl văzură mina întinsă cu fanionul căzută de-a lungul scaunului, chipul ușor dat pe cealaltă, văzură ceasul de pe perete care-și continua tic-tacul monoton. Cînd bătură în geam împiegatul se trezi și privi la început cu suspiciune și neîncredere, mai ales pe el, prizonierul, ale cărui mișcări erau legate. Pînă la urmă împiegatul se mai liniști. Le dădu chiar o jumătate de pline neagră pe care o împărțîră în trei, și ei îl rugară pe împiegat să-l lase să doarmă în sala de așteptare. Cum sala de așteptare era în reparații și închisă, împiegatul le propuse să doarmă în turnul de apă. Urcară deci în turn, bineînțeleș că prizonierului îi venea cel mai greu să urce din cauza lanțurilor de la picioare, atât de greu încît cel din stînga lui, cuprins pe neașteptate de milă se oferii să-i ducă el ranița pînă sus. El refuză însă, se obișnuise cu ea, așa că mai mult tîrindu-se urcă scările pînă ajunseră sus și acolo se trîni pe cimentul murdar și rece, răceala cimentului răcorîndu-l puțin. Stătu așa un timp, pînă cînd răceala aceea pătrunse în el, apoi se ridică, se sprijini de zid și refuză să mai răspundă la întrebările celorlalți, murmurînd în fel de cîntec naiv și sincer, pe care-l învățase de mult, în copilărie. Îi urmări pe cei doi cum

se luau la întrecere, scuihind amîndoi în același timp, curioși să vadă a cărui flegmă ajunge mai repede jos, în așa fel, încît după ce scuipuau stătea cu urechea foarte încordată, destinația ghicînd-o după plescăitul scuipatului pe ciment, ca după aceea să-și spună că e mult mai simplu să folosească pietricelele și unul din ei chiar coborî întorcîndu-se cu buzunarul plin de pietre. Numără pînă la trei și lăsă pietricelele să cadă în aceeași clipă, și cînd acestea ajungeau jos, notau într-un carnetel care pietriceică a ajuns mai repede. Apoi prizonierul ațipi, adormi chiar, în vreme ce ceilalți doi continuau competiția, notîndu-și victoriile fiecăruia. Și cînd prizonierul se trezi e încă se jucau, între timp răsarise și luna mare și strălucitoare și prizonierul îl văzu din nou stînd aplecat peste parapetul turnului de apă, aruncînd în același timp pietrele, certîndu-se dacă cumva vreunul dintre ei, reușise să arunce înaintea celorlalți: apoi îl văzu renunțînd la jocul acesta și concursul pe care-l inventară de data aceasta era astfel: alergau pornind în aceeași secundă amîndoi, cîștigător fiind cel care ajunge mai repede jos, și cum scările erau cam strîmte, din cînd în cînd se loveau unul de altul întîmpîndu-se de citeva ori, chiar să se rostogolească pe scări. În acest caz, concursul era anulat, competiția pierdută și atunci o luau amîndoi din nou de la început. După aceea organizară concursul invers: adică acum cîștigător fiind cel care ajunge mai repede sus. Și prizonierul îl vedea urcînd, transpirat și gîfîind pînă cînd se opreau la picioarele lui. Se plictisi de competiția asta a lor, care nu mai luă sfîrșit și atunci atenția îi fu atrasă de cele ce se întîmpla jos pe peronul gării. Pe peron erau doi împiegăți, și nu unul ca la început, amîndoi în uniforme albastre cu chipie albe cu cozoare, doi împiegăți care la rîndul lor își aruncau chipiile peste linia ferată, dornici să vadă care dintre ei reușește să-l arunce mai departe, apoi împiegății inventară și un alt joc, de data asta urcînd

niște scări de pompieri, cîștigător fiind cel care se urcă mai repede pe acoperișul gării, făcîndu-se că stînge un foc imaginar, apoi aparură și soțiile împiegăților și chiar pompierii, fiindu-se de mină cum spun într-o parte frumoasă poezie un poet, și soțiile interpretară fiecare la rîndul său, aria principală din „Traviata” cîștigătoare fiind cea care reușește să atace o acută, apoi, în timp ce soțiile împiegăților cîntau de data asta din „Trubadurul” veni un tren încărcat cu marinari care aplaudau și zîmbeau, cu dinții lor frumoși, soțiilor cîntărește, frumoși și goi pînă la jumătate, și cea care cîștigă concursul fu ridicată pe brațul unui marinar și profund aclamată. Dar competiția continuă și de data asta cu toții, împiegății, marinarii, soțiile împiegăților, și pompierii și bineînțeleș cei doi bărbați care între timp coborîseră cu prizonierul din turn, organizară un mare concurs, „de o sută de metri”, cel care urma să cronometreze fiind tocmai el, prizonierul, care și așa nu avea cum să alerge din cauza lanțurilor, de la picioare. Și alergară peste un cîmp cu maci roșii, trecură printr-un lan de grîu și-l făcură harcea-parcea și prizonierul își aminti cum alerga la școală pe cînd era copil, cum țesea întotdeauna ultimul și se intristă. „Mamă”, își spuse prizonierul, „Mai trăiești sau ai murit de cînd umbli prin lume”. Prizonierul își scoase batista din buzunar și văzu pe batista alba trei plete de singe. Citise undeva, cîndva, de mult, își aminti el, o poveste duloasă: „Mamă, își spuse prizonierul, aștia toți alergă, alergă, și eu sînt singur. Nu mă părăsi mamă, tocmai acum, cînd am mai multă trebuință de tine, ca orînd, adăugă el”. Și pentru prima dată își simțea mama departe de el, străină, și atunci înțelese că ea era moartă. Plînsu prizonierului cu capul sprijinit de zidul rece al turnului de apă, cu trenurile care treceau cu mult zgomot în spațiile lui și între timp se făcu ziuă.

memoria popoarelor

cu Jean-Marie Domenach

despre: Intelectualii și „celalți” • Fascinația lucrurilor • Mauriac și Academia • Mașinile de vorbit • Ionesco și incomunicabilitatea • Beckett și mitologia • Revenirea tragicului • Realism și invenție • Civilizația de consum și cultura modernă

— Nefiind reporter profesionist — ignorând, prin urmare, rețeta ingenioasă a mișturii care face furorii în presă, cocktail-intervi-ew — am să vă pun o întrebare clasică precum o deschideră la șah, chiar dacă sună a refren de glagăr la modă: Cine sunteți, Jean-Marie Domenach?

— Cine sunt? Ei bine, sunt un intelectual, care... (pe bandă, o ezitare) a regretat întotdeauna că nu-i dăc un intelectual și care-a-ncecat mereu să fie ceva — nu-nădrănesc să spun „să fie ceva mai mult” — să fie „altceva”. Sunt un intelectual care-a pornit de la sarcinile cele mai practice și cele mai militante ale spiritului, adică de la propagandă în timpul Rezistenței, și care, pe urmă, nu s-a putut consola niciodată că trăiește viața liniștită de după război. De aia, imediat după terminarea războiului, după Eliberare, m-am alăturat din nou unei echipe de intelectuali pentru care activitățile spirituale nu însemnau un privilegiu al elitelor. Oamenii pentru care sarcinile intelectuale erau parca o meserie, mai bine zis, un fel de angajare aproape militară. Suntem o mină de oameni care nu se pot consola la gândul că există o separare între... ceea ce se numește „intelectuali” și „celalți”. Se simte întotdeauna un dram de dispreț în această separare.

(Mă simt ispitit să întrerup transcrierea și să dau detalii biografice, pe care, din întâmplare, din modestie sau din cauza schemei „discursului”, interlocutorul meu le-a omis. Breton de origine, după cum îl arată și numele, J.-M. D. s-a născut, în 1922, la Lyon, și a rămas în orașul natal pînă cînd războiul l-a silit să-și întrerupă studiile. A intrat în Rezistență și a luptat efectiv, cu arma în mînă, împotriva invadatorului. Din 1941 pînă în 1943, a colaborat la Cahiers de notre jeunesse. În 1946, Emmanuel Mounier directorul revistei Esprit, îl cheamă la Paris și-i oferă secretariatul de direcție al publicației. După moartea lui Mounier (1950), Domenach rămîne în colegiul de redacție, condus de criticul literar Albert Béguin, pentru ca, în 1957, la moartea acestuia, să preia conducerea revistei.)

Uite de ce noi, mina asta de oameni, ne primim munca de intelectuali, mai întîi ca pe o muncă, apoi ca pe un fel de — cum să-ți spun — de mobilizare amicală. Reiau definiția dată de Emmanuel Mounier echipei pe care-o alcătuise și căreia îi aparțin și eu (citind cu solemnitate și cadenzînd propoziții): „O echipă de tipul cu pielea tăbăcită, unii printr-un fel de severitate militară, sub privirea unică a prieteniei”. „Un fel de severitate militară” înseamnă că ne simțim totdeauna pregătiți să răspundem la apelul evenimentelor... iar „sub privirea unică a prieteniei” — că oricare-ar fi divergențele noastre, suntem (pauză) un grup unit printr-o legătură mai profundă decît opiniile de circumstanță. Uite de ce, uite, prin urmare, temelele profunde pentru care aparțin mișcării Esprit. Sunt deci un intelectual — nu trebuie să refuzi a fi ceea ce ești sau ceea ce ești obligat a fi — dar sunt un intelectual care nu se simte întotdeauna (răspicit) foarte bine în propria piele, un intelectual care, cum ți-am mai spus, s-a simțit la largul lui în momentele de luptă, și care astăzi se simte foarte bine numai atunci cînd are ceva foarte precis de făcut, sau cînd într-un fel ori într-altul, corpul i se pomenește „angajat” într-o acțiune în care spiritul îl însușește. Iată, așadar, ce sunt și, mai ales, ce nu sunt... Vrei întotdeauna să fii ceea ce nu ești... Trebuie să accepți a fi ceea ce ești. Pentru mine, asta înseamnă lupta cu propriul destin: să devii... să devii tu însuși, încercînd să-l încorporezi pe „celălalt”. E o datorie poetică, filosofică și morală.

— Bine, Atunci, pentru că ați pominit... ați evocat numele lui Mounier, spunemi-mi, vă rog, cum vă definiți în raport cu ceea ce-a însemnat Mounier pentru revistă, pentru Esprit? Mai bine-zis, cum v-ați descurcat ca să continuați linia lui Mounier, cum v-ați gândit să... nu să reorganizați, dar să... să dezvoltați, nu-i așa, sarcinile și felul revistei, al revistei pe care o conduceți?

— Am avut norocul să-nțlesc, să cunosc un om mare și un intelectual de tipul celor despre care-ți vorbeam, al celor pe care-i admir — un intelectual în picioare, mobilizat... Și, bine-nțeles, cînd a murit el, am simțit că trebuie să continui — am putut să-i continui strădania, tocmai pentru că exista echipa asta de camarazi, care m-a susținut... care mi-a permis să continui, dar care-a făcut ceva și mai extraordinar: cei mai bătrîni dintre ei au plecat, ca să lase locul unei echipe mai tinere. Cred că este o întimplare aproape unică în analele revistelor, ca niște oameni să se desprindă de ceea ce le-a aparținut, de ceea ce îi angaja, pentru ca — fideli și-n privința asta spiritului lui Mounier, care este spiritul înnoirii, al renașterii — să lase altora mai tineri grija de-a continua sau, mai degrabă, de-a relucece. Cît despre Emmanuel Mounier — a cărui gândire este fecundă — n-am să rețin aici decît un singur element, care continuă să mă călăuzească.

— Încă din 1930, Mounier a adresat societății în care trăia o critică decisivă. În fond, el acuza societatea asta nu numai că este, din punct de vedere tehnic, prost întocmită, dar, mai ales, că-i înăbușă, pe om, dar, mai ales,

că-i oferă, în locul adevărului, în locul fericirii — satisfacțiile confortului. Ceea ce a criticat Mounier în societatea capitalistă pe care-o cunoaștem este tocmai ceea ce societatea asta n-a conștientizat de-aici de-atunci încocoace: adică fascinația lucrurilor, comercializarea spiritului... (pauză), separarea oamenilor unii de alții, triumful spiritului mic-burghez, pe scurt, disprețul față de ceea ce numim „valori”, valori care nu sunt altceva decît, pur și simplu, posibilitatea pentru cel mai mare număr de oameni cu puțință de a-și dezvolta personalitatea: disprețul față de valori și triumful banului. Critica asta îndreptată de Emmanuel Mounier împotriva societății capitaliste malthusiene din 1930 rămîne în ochii noștri în întregime valabilă contra societății de consum, așa cum o cunoaștem astăzi. Pe noi, cei care ne spunem „personalități”, ne interesează să căutăm și să schișăm o altă civilizație: o civilizație în care ceea ce are valoare pentru om este omul și nu lucrurile, nu obiectele.

— Sunteți o personalitate... nu, nu... nu numai „personalistă”... (ride) o personalitate cunoscută în Franța și nu numai în Franța, ci pretutîndeni. (Ride iar și protestează). A știți foarte bine că ne cunoaștem mai de mult... și că nu vă fac nici un compliment... Deci, sunteți o personalitate! Cum vreți să vă spun altfel? În calitatea asta, răspundeți-mi la o întrebare care ține de anecdotică literară, de anecdotică istorică, de anecdotică pur și simplu... Adică vreau să spun că ați cunoscut în viață...

— Personalități, cum să-ți spun, n-am cunoscut chiar atîtea. La Paris, lumea nu se prea frecventează...

— Da, văd... se trăiește în compartimente izolate...

— Așa e... v-ați dat seama. La Paris, oamenii nu se văd prea des unii cu alții. Nu se prea văd și nici nu-și vorbesc. Ne-am pierdut sensul cuvîntului. În fine, există totuși citiva pe care i-am cunoscut... în special, unul anume, care m-a amuzat întotdeauna și pe care-l iubesc mult... E François Mauriac, scriitorul care, la 80 de ani, rămîne un... (ride), rămîne un „băiețandru strîngar”. Este un om teribil de nostim, pitoresc, și care te-nțîmpină mereu cu vorbe de duh... Un om care, de cite ori îl văd, mă copleșește cu vorbe de duh. Din păcate, nu-s memorialist, dar mi-ar fi plăcut să-mi notez atîtea și-atîtea dintr-ale lui... Prima oară cînd l-am văzut, mi-aduc aminte că mi-a spus: „A, știu foarte bine ce-mi reprezintă! Că sunt la Academie. Dar dac-ai ști cum... cum mă plătisesc! Am să-ți povestesc în ce fel m-au ales membru. Intr-o zi, m-am pomenit cu secretarul permanent al Academiei, care-mi spune: „Dragul meu, ținem să te avem printre noi, înainte de dispariția dumitale!” Credea că sunt pe moarte, din cauza chestiei astea! Și spunînd „din cauza chestiei astea”, Mauriac își ciocănea gîtul rînit, din cauza căruia se crezuse, după o operație, că ar avea cancer și că, într-adevăr, era pe moarte. Vezi, în afară de Mauriac, nu-mi

Interviul care urmează este un dialog, înregistrat pe bandă de magnetofon într-o seară de week end, petrecută împreună cu Jean-Marie Domenach, directorul revistei Esprit, la „falansterul” lui „Les Murs Blancs”, într-un sat din preajma Parisului, Châtenay-Maldroy. După unii, aici s-ar fi născut Voltaire; lângă biserică se află casa unde-a murit Sully Prudhomme, în 1907; mai la vale, romanticul domeniu „Valea Lupilor”, unde, între 1807 și 1818, Chateaubriand și-a scris Martiriul, Ultimul Abencercoi, Itinerariul de la Paris la Ierusalim; și unde și-a început Studiile istorice și Memoriile de dincolo de mormînt; oestere drum — hanul la care trăgeau Baizac și George Sand cînd îl vizitau pe Lotouche, editor (în 1819) al operelor lui Chénier; tot prin apropiere — casa zisă a „Vulturului alb” a adăpostit intriga amoroasă a contelui Walewski, bastardul lui Napoleon, cu tragegiona Rachel; la mai puțin de trei kilometri e castelul din Sceaux, unde Voltaire a scris Zadig, castel în a cărui „orașerie”, încă în picioare, s-a jucat, în 1685, Fedra lui Racine, s-a cîntat Idila pentru pace, de același și de Lully și lângă o cărui biserică e înmormîntat fabulistul Florian.

Poate că seriozitatea chestiunilor abordate ori fi cerut un cadru mai sobru; la revistă, de pildă, în redacția de pe strada Jacob, nr. 19, unde Louis Prudhomme, fondatorul jurnalului Revoluțiile din Paris, a locuit între 1789 și 1890. Este o ulicioară (în plin Saint-Germain-des-Press), pe care, la nr. 7, Racine s-a mutat, după ce-o plecat de la Port-Royal, în 1656; la nr. 14, Wagner și-a terminat, în 1842, Vasul fantomă; la nr. 18, Jules Verne și-a înfîlșit, în 1862, editorul, pe J. Hetzel; la nr. 20 era casa lui Victor Hugo, „Amazoanele” lui Remy de Gourmont unde venea și Marcel Proust; la nr. 28 s-a instalat Stendhal, în 1810, într-un hotel, în care, 83 de ani mai tîrziu, a stat un timp și Colette, după ce s-o măritat cu Willy. La Esprit pătrunzi printr-un gang prăpădit, într-o curcică modestă, prăfuită, înconjurată de locuințe: o intrare îngustă, sub o „marchiză” deschisă citeva trepte, o rețea de coridoare (peretele stîng al unuia dintre ele conservă, la vedere, vechiul zid, din secolul al XIV-lea, al obăstiei medievale), o grădiniță ascunsă între calcane (grădinița otielului lui Delacroix) și o ușă, pe care scrie „Entrez sans frapper”.

Romulus VULPESCU

amintesc... nu-mi vin numaidecît în minte anecdote despre cutare sau cutare personaj de marcă... M-ai luat pe neașteptate...

— Pare-se că așa trebuie să se comporte reporterul profesionist: să ia prin surprindere. Eu nu-s reporter; v-am spus că-s debutant în treaba asta. Dar ca profesionist al interviului ce vă aflați?... Cite vi s-au cerut și cite ați dat! Sunt convins că ați fost solicitați: mereu, încolțit, copleșit de interviuri care vi s-au luat peste tot pe unde ați fost...

— Nu-s chiar atât de celebru cum credeți... — Iertați-mă că sar de la una la alta, dar n-aș vrea să uit. N-am înțeles prea bine ce-ati vrut să spuneți adineauri cu „ne-am pierdut sensul cuvîntului”.

— A. da. Oamenii știu din ce în ce mai puțin să vorbească. Asta mă frapază cel mai mult. Pe măsură ce avansează ceea ce numim noi progresul, adică organizarea tehnică. Se spune că există din ce în ce mai mulți oameni care-nvăță să citească, dar a-nvăța să vorbești, asta... asta-i altceva. Vedeți care-i condiția noastră a intelectualilor, aici, la Paris: suntem obligați să răspundem la atîtea soliciți, și nu mai găsim timp destul ca să discutăm între noi, ca să... Evoc adesea cu nostalgie epoca apusă a cafelelor literare. Nu mai avem nici un ungher în care să ne-nfîlșim, nici un loc în care să discutăm. Și cînd văd prieteni din alte țări, români de pildă, oameni care-au căpătat sub aite ceruri obiceiuri mai calme, cînd îi văd debarcînd în vîrtejul ăsta, venind cu speranța că vor găsi și la Paris oameni cu care să stea de vorbă, mă-ntristez puțin. Pentru că știu că n-am timp atît cît aș vrea ca să stau de vorbă cu ei. (ride) Unul dintre prietenii mei, un sîrb, se plîngea, nu de mult, de treaba asta, și-mi spunea: „Ce-mi place mie cel mai mult e să-mi omor cu vorba!” Să vorbești o noapte-ntrăagă, să vorbești, să vorbești... Noi nu mai știm, aproape că nu mai știm să mai facem așa ceva... (Dialogul nostru e o excepție, probabil, pentru că, după ce s-a isprăvit banda, pe la 2 noaptea, am continuat să stăm de vorbă pînă-n zori, cînd am plecat la Chartres.) Așa că mă-ntrîeb ce va deveni civilizația cînd lumea n-are să mai poată să-și vorbească, atunci cînd n-are să mai stea de vorbă decît prin mijlocirea unor semnale impersonale? Cînd n-au să mai existe decît mașini de vorbit?...

— ...și de gîndit... — De gîndit? Astea sper că n-au s-ajungă să mai fie făcute. Dar în fața televizorului, oamenii, fascinați, nu mai stau de vorbă. Și cită lume mai știe astăzi să recite poezii? — Pentru că ați vorbit... ați lăsat să se-nțeleagă că, pare-se, această splendidă, splendidă și clasică, așa spune, calitate a limbii franceze... nu, nu flecăreala... calitatea conversației, se pierde... Apropo de conversație deci, și de nenorocirea asta cu „incomunicabilitatea” — știți că v-am urmărit conferința despre Ionesco și Beckett — vă simțiti în stare să-mi „comunicați”, în citeva cuvînte, ceva despre ei?

— Da. Și unul și altul au pornit de la dificultatea ființelor de-a comunica, de la îngroșarea asta a tăcerii între oameni. Și unul și altul ne-au arătat oameni care vorbesc, vorbesc, dar nu spun nimic. Eu cred că în comicul ăsta, mai bine zis, în deriziunea asta, se poate vedea revelaarea nenorocirii fundamentale a condiției noastre. Grecii ne-au înfățișat în tragedii oameni pradă fatalității. Ionesco și Beckett ne înfățișează oameni pradă acestei fatalități fără Dumnezeu, care e timpul; abundența și tirania lucrurilor, abundența și tirania oamenilor și, pe urmă, limbajul chiar. Cum să ajung să fiu eu însumi într-un sistem care se organizează din ce în ce mai solid, cum să ajung să vorbesc despre mine însumi într-o societate în care atîta propagandă și-atîta publicitate vorbesc pentru a nu spune nimic? Și cum s-ajung să fiu eu însumi, cînd sunt solicițat, din toate părțile, să uit, să mă schimb, să mă adaptez modelor noi? Nu mai am timp să exist. Sunt omul care-și pierde numele, care-și pierde sufletul, care se scufundă, cel care devine „absent”.

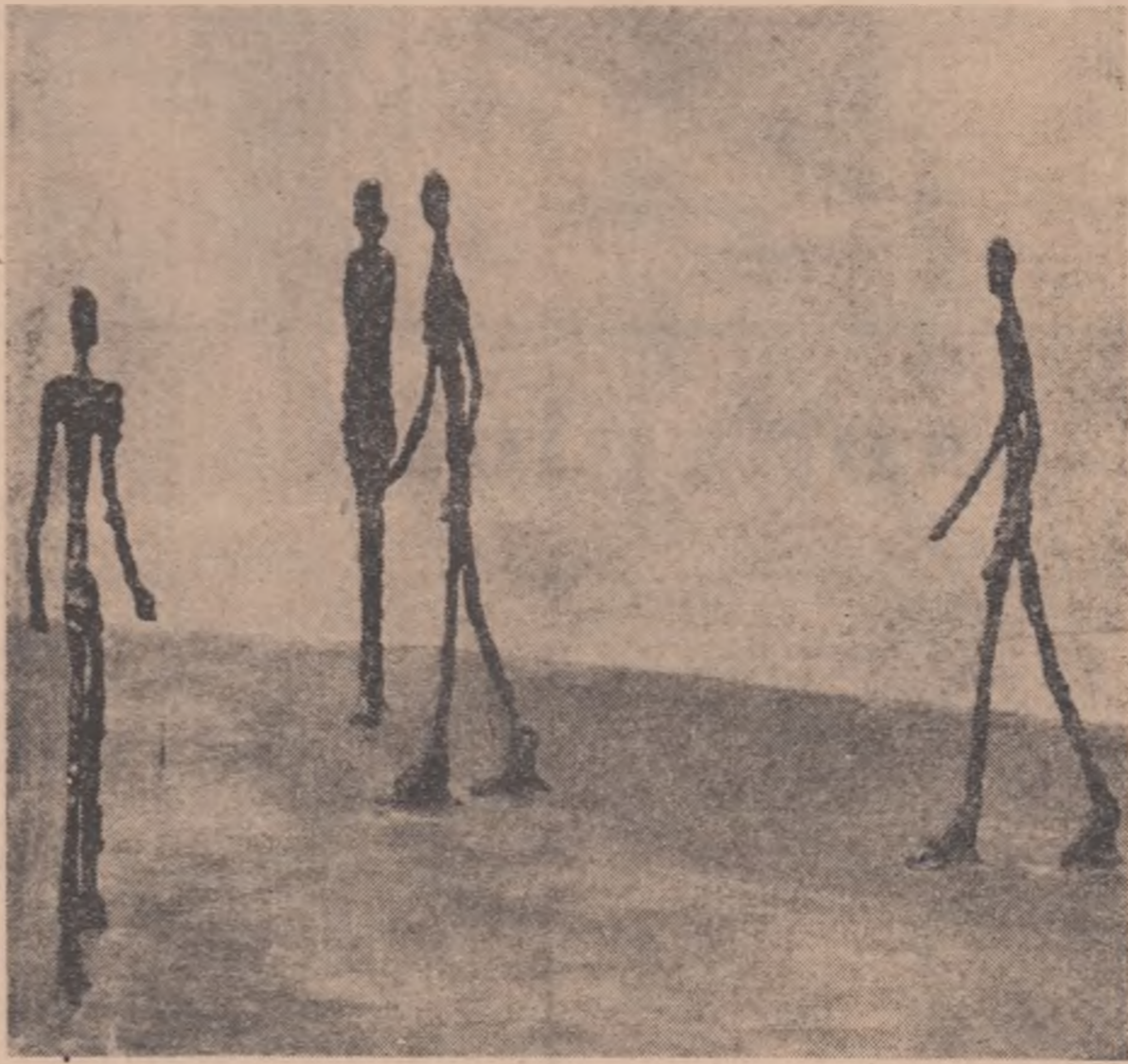
Cred că Ionesco și cu Beckett ne dezvăluie în modul tragic — mod care înseamnă a crea un scandal — ne dezvăluie această absență, care e riscul omului într-o societate, care totuși, spre deosebire de numărul satisfacțiilor și al posibilităților. Uite, așadar, ce va să zică pentru mine... uite ce-am numit eu „revenirea tragicului”, adică revelaarea unei noi fatalități.

(Mă simt obligat să explic aluzia interlocutorului meu. Este vorba de cea mai recentă carte a lui, Le retour du tragique, eseu publicat, în 1967, la editura Seuil, în colecția „Condiția umană”, carte a cărei esență este exprimată în răspunsul pe care-l întreprind. Eseul consemnează o aventură trăită, o aventură intelectuală a conștiinței occidentale, dezvoltîndu-se sub semnul tragicului, într-o stranie dialectică a literaturii, a filosofiei și a politicii, urmîrind sensul tragicului — născut din tragedie, ca să provoace gîndirea și acțiunea — urmîrîndu-l de la Sofocle la Beckett, în etapele Saint-Just, Hegel, Nietzsche, Malraux și societatea de consum. În această incursiune prin tragic, primul și ultimul cuvînt îl are teatrul.)

Dar, teatrul ăsta, al lui Ionesco și al lui Beckett — continuă — nu mai poate avea grandioarea, solemnitatea tragediilor antice. Nu ți-o poți imagina pe Antigona ducîndu-se să facă scandal la Comitetul de Planificare, sau pe Ajax cuprins de furie împotriva buldozerelor. Omul e astăzi pradă propriilor invenții, a propriilor lucruri, cele fabricate de el însuși. Destinul, care, adesea, pare că-l zdrobește, este un destin pe care și l-a făurît el însuși. Uite ce mă interesează pe mine în piesele lui Ionesco și în cele ale lui Beckett. Vezi că nu sunt un critic literar propriu-zis și că-mi place mai întîi de toate... firește, îmi place și poezia, și muzica limbajului — dar ceea ce-mi place mult la autorii ăștia doi e reprezentarea, în sensul deplin al cuvîntului, reprezentarea unei condiții care este a noastră, dar pe care abia o băgăm în seamă. Se spune mereu: „E o prostie. Oamenii că ăștia nu există!” Ajunge să tragi cu urechea la ușa unui salon unde are loc un cocktail, ca să auzi exact replicile lui Ionesco.

— Da. Am trăit și eu experiența asta. Dar... unde vedeți intervenția scriitorului, adică actul de creație care e un act deliberat, un act conștient, și care trebuie să fie — așa cred eu — nu o copie după natură, o copie a vieții reale, nu o transcriere a situațiilor nefiltrate din realitate, a lucrurilor și a relațiilor care se stabilesc între oameni, ci — și-o spun exact cum o gîndesc — un act de invenție. După mine, literatura, și arta în general, trebuie să redescopere, să reafirme, acest principiu fundamental: principiul invenției. Unde e fabula? Și fabulosul?

— Mai întîi am să vă răspund că realismul în artă e lucrul cel mai dificil, nu-i așa... Cînd se spune: „Ăsta-i adevărul. El ni l-a dezvăluit!”, asta nu înseamnă că ai ascultat o înregistrare făcută pe stradă, că ai ascultat-o pentru comparație. Știi că cinematograful adevăr (ciné-vérité) a eșuat. Și cred că teatrul-adevăr n-are s-o ducă prea mult, teatrul-copie. Mi se pare că Ionesco a avut darul de-a ne restitui banalitatea — asta-i secretul artistului — cu ajutorul unui minimum de afabulație, cu ajutorul unei circumstanțe comice. Și banalitatea asta e cu atît mai evidentă în situații care sunt, în aparență numai, surprinzătoare și absurde: un profesor care-și omoară eleva, după ce i-a predat o lecție, e totuși o situație nu chiar obișnuită. Sau povestea rinocerilor. Nimeni n-a văzut niciodată oameni devenind rinoceri, și, totuși, nimic nu-i mai adevărat decît birocrăția ăia cu frunți țesute, pe care ni-l înfățișează Ionesco. N-aș putea să-ți spun unde-i invenția, dar mi se pare că ea există, că sarcina artistului a fost imensă: ca să auzit lucrurile astea, ca le-am și auzit... și totuși, vezi, le-am auzit, dar fără să le fi dat atenție. La fel cum — Oscar Wilde spunea asta — „pictorii ne-au învățat să privim apu-

GIACOMETTI — „PIAȚA”

(Continuare în pag. 6)

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănușescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretar general de redacție:
Constantin Tolu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 38 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.